

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БОНДАРЕВСЬКА КСЕНІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 331.5.024.5 (043.3)

**СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України (м. Вінниця).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Дороніна Ольга Анатоліївна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса (м. Вінниця),
завідувач кафедри менеджменту
та поведінкової економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Грішнова Олена Антонівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри економіки підприємства;

доктор економічних наук, професор
Лісогор Лариса Сергіївна,
Національний інститут стратегічних
досліджень (м. Київ),
головний науковий співробітник
сектору регіональних стратегій
центру регіональних досліджень;

доктор економічних наук, професор
Садова Уляна Ярославівна,
Інститут адміністрування та післядипломної
освіти Національного університету
«Львівська політехніка»,
професор кафедри теоретичної
і прикладної економіки.

Захист дисертації відбудеться «21» квітня 2021 року о 10³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «19» березня 2021 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Якімова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку соціально-економічних відносин характеризується нестабільністю економічного середовища, що разом із динамічністю трансформацій, які відбуваються у сфері праці та зайнятості, створюють суттєві перешкоди на шляху забезпечення сприятливих умов формування соціально-трудова відносин та функціонування ринку праці, посилюють значення соціальних показників і критеріїв розвитку, а також обумовлюють необхідність формування стану захищеності інтересів населення на ринку праці на основі ефективної багаторівневої політики, спрямованої на подолання проблемних явищ та нейтралізацію ключових загроз і небезпек на основі впровадження чітких стратегічних пріоритетів.

Негативні тенденції та загрози розвитку ринку праці України, що перешкоджають соціальній безпеці (поширення неформальної зайнятості, зростання масштабів молодіжного безробіття, наявність низького, у порівнянні з провідними країнами світу, рівня оплати праці та зниження обсягів реальної заробітної плати, яка не забезпечує задоволення першочергових потреб населення та знижує його купівельну спроможність тощо), потребують стратегічних підходів щодо розробки та реалізації комплексу заходів, спрямованих на подолання деструктивних явищ, недопущення погіршення ситуації на ринку праці та забезпечення соціальної безпеки суб'єктів ринку праці. Вищевикладене обумовлює необхідність розробки та реалізації багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, що підтверджує актуальність теми дослідження.

Значний внесок у дослідження теоретико-методологічних і практичних аспектів розвитку ринку праці зробили провідні вітчизняні та зарубіжні науковці. Вивченням проблемних питань зайнятості та функціонування ринку праці займалися відомі вітчизняні вчені О. Абрашка, А. Баланда, К. Безгін, Л. Безтелесна, М. Ведерніков, О. Гетьман, О. Грішнова, О. Дороніна, О. Захарова, Л. Ільч, А. Карпенко, С. Калініна, С. Козловський, А. Колот, Т. Костишина, В. Лагутін, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Г. Лопушняк, Ю. Маршавін, В. Нікіфоренко, І. Петрова, Т. Петрова, В. Петюх, М. Семикіна, Л. Семів, Л. Стрембіцька, У. Садова, Л. Шамілева, Л. Шаульська та інші.

Важливі аспекти забезпечення соціальної безпеки розкривають у своїх наукових розробках О. Афоніна, О. Білорус, І. Гнибіденко, В. Горин, Б. Данилишин, О. Іляш, М. Кальницька, Н. Коленда, Д. Лук'яненко, Г. Назарова, О. Новікова, В. Онищенко, С. Онишко, Р. Підлипна, Т. Поснова, О. Поплавська, І. Романів, О. Сиченко, О. Сидорчук, В. Скуратівський, Н. Статівка, Б. Сташків, Г. Старостенко, Л. Томаневич, Т. Шахматова, Б. Язлюк та інші.

Фундаментальні основи розвитку економічних явищ, що здійснюють суттєвий вплив на функціонування ринку праці та забезпечення соціальної безпеки на ньому, закладено у роботах зарубіжних вчених: Т. Веблена, Дж. Р. Коммонса, Д. Нортона, Е. Острома, А. Сміта, С. Струмліна та інших. Серед зарубіжних вчених, які вивчали проблематику розвитку ринку праці, слід відмітити праці В. Драшковича, Дж. Кіркегора, Р. Йововича, Н. Йововича, Л. Фадєєвої, Н. О'Хігінса та інших. Концептуальні основи безпеки в контексті розвитку людського потенціалу та функціонування ринку праці висвітлюють у своїх роботах Т. Вільгаген, К. Крауч, Б. Меніхерт, Г. Стендінг, Ф. Трос, А. Хайзен та інші.

Враховуючи значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері розвитку ринку праці та соціальної безпеки, а також науково-теоретичну і практичну значущість окресленої проблематики, виникає об'єктивна необхідність авторського обґрунтування стратегічних напрямів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці з урахуванням ключових загроз його розвитку на етапі трансформаційних змін економічного середовища в умовах високого динамізму та нестабільності економічної ситуації.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики наукових досліджень кафедри менеджменту та поведінкової економіки *Донецького національного університету імені Василя Стуса* «Інтегрований розвиток територій: кадрова, маркетингова та інноваційна складові» (номер державної реєстрації 0117U006342, 2017–2020 рр.), у рамках якої надано рекомендації щодо формування в Україні багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, обґрунтовано методологічні підходи щодо оцінки рівня безпеки зайнятості та безпеки оплати праці, а також визначено ключові загрози та перспективи їх нейтралізації в контексті формування стратегічних пріоритетів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України; кафедри економіки та соціально-трудових відносин *Університету митної справи та фінансів* «Механізми забезпечення безпеки ринку праці» (номер державної реєстрації 0117U000645, 2017–2019 рр.), у межах якої автором висвітлено теоретико-методологічні аспекти вивчення та оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці; «Інноваційні підходи до формування ефективної ринково-освітньої моделі» (номер державної реєстрації 0115U007042, 2014–2016 рр.), у рамках якої було проведено порівняльний аналіз стану молодіжного ринку праці України та країн ЄС, визначено пріоритети державної політики у сфері зайнятості молоді на основі позитивного досвіду Європейського Союзу, обґрунтовано проєктні заходи щодо розвитку молодіжного ринку праці Дніпропетровського регіону, розроблено проєкт трьохстороннього співробітництва роботодавців та закладів освіти, спрямованого на покращення стану молодіжної зайнятості.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретико-методологічних основ системного дослідження соціальної безпеки на ринку праці та практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Відповідно до поставленої мети у дисертаційній роботі вирішено наступні **завдання**:

- розвинути теоретичний базис дослідження соціальної безпеки на ринку праці та дефініцій, що визначають її сутність;
- вивчити інституційне та нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки на ринку праці;
- розробити методологію оцінки соціальної безпеки на ринку праці;
- дослідити тенденції розвитку світового ринку праці в умовах глобалізації;
- проаналізувати стан, проблеми, перспективи розвитку ринку праці в Україні;
- провести комплексну рейтингову оцінку рівня соціальної безпеки на ринку праці України у регіональному вимірі;
- дослідити характеристики неформальної зайнятості та наслідки її впливу на безпеку ринку праці;

- проаналізувати стан соціальної безпеки молоді та осіб старшого віку на ринку праці в контексті діагностики загрози безробіття;
- провести діагностику загроз у сфері оплати праці та шляхи їх подолання;
- обґрунтувати концептуальні основи оцінювання перспектив нейтралізації ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України;
- ідентифікувати ключові загрози соціальній безпеці на національному ринку праці з використанням методів економіко-математичного моделювання;
- провести моделювання стратегій забезпечення соціальної безпеки на ринку праці в контексті трансформації ключових загроз;
- обґрунтувати концептуальні засади розробки багаторівневої стратегії соціальної безпеки на ринку праці;
- запропонувати напрями реалізації стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України та регіонів;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети забезпечення соціальної безпеки на внутрішньоорганізаційному ринку праці.

Об’єктом дослідження є стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та науково-практичні аспекти розробки і реалізації стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні аспекти сучасної економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем розвитку ринку праці та забезпечення соціальної безпеки. Для вирішення поставлених у дисертації завдань використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження: *аналізу і синтезу, дедукції та індукції, узагальнення та системного аналізу* (для систематизації наукових підходів щодо визначення понятійно-категорійного апарату соціальної безпеки, ринку праці, стратегії забезпечення соціальної безпеки), *класифікаційно-аналітичний* (для обґрунтування рівневості соціальної безпеки на ринку праці та її структурних елементів), *абстрактно-логічний* (для визначення методологічних підходів щодо оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці), *компаративного аналізу та аналізу рядів динаміки* (для співставлення світових та національних показників розвитку ринку праці, оцінки тенденцій розвитку світового та вітчизняного ринку праці, визначення індикаторів ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці), *рейтингового оцінювання* (для розрахунку рейтингових оцінок рівня соціальної безпеки на ринку праці за регіонами України, а також країн ЄС у порівнянні з Україною), *статистичних групувань* (для визначення впливу рівня неформальної зайнятості на валовий регіональний продукт та обсяг наявних доходів населення у розрахунку на одну особу), *SWOT-аналізу* (для визначенні сильних та слабких сторін, можливостей та загроз соціальній безпеці на ринку праці України), *експертного опитування* (для виявлення та оцінки загроз соціальній безпеці на ринку праці України та шляхів їх нейтралізації), *економіко-математичного моделювання* (для моделювання ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці), *імітаційного моделювання* (для моделювання стратегій забезпечення соціальної безпеки на ринку праці); системного узагальнення (для обґрунтування

концептуальних засад розробки багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці) тощо.

Інформаційну базу дослідження становили офіційні публікації Світового банку, Міжнародної організації праці, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, програмні документи Міністерства соціальної політики та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби зайнятості України, дані Державної служби статистики України та Євростату, міжнародні рейтинги, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників, особисті дослідження та розробки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних основ дослідження соціальної безпеки на ринку праці та практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Основні наукові результати, що характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у наступному:

вперше:

- сформульовано новий напрям наукового дослідження, який полягає в обґрунтуванні *концептуальних засад розробки багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України*, що базується на введенні в науковий обіг дефініції «*соціальна безпека на ринку праці*» (визначається, по-перше, як стан захищеності інтересів населення у сфері зайнятості та оплати праці, що виражається у відповідності попиту і пропозиції робочої сили, встановленні оплати праці на принципах соціальної справедливості, що сприяє забезпеченню високого рівня доходів і добробуту населення; по-друге, як здатність інститутів ринку праці протистояти загрозам і небезпекам, які виникають в умовах нестабільності внутрішнього та невизначеності зовнішнього середовища) та тлумаченні *стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України* як багаторівневої програми дій довгострокового характеру щодо забезпечення стану захищеності інтересів населення у сфері зайнятості та оплати праці в умовах нестабільності та невизначеності економічного середовища з урахуванням принципу соціальної справедливості, що має на меті подолання загроз розвитку ринку праці та забезпечення високого рівня доходів і добробуту населення, та враховує такі пріоритетні напрями, як безпека зайнятості та безпека оплати праці;

- запропоновано *державну стратегію забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України*, яка спрямована на досягнення пріоритетних цілей щодо збалансованого розвитку ринку праці, детінізації відносин зайнятості, зниження безробіття серед молоді та осіб старшого віку на основі підвищення їх конкурентоспроможності, зростання рівня оплати праці та трудових доходів населення, що дозволяє запобігти та подолати загрози розвитку ринку праці, а також забезпечити високий рівень добробуту громадян України;

- розроблено *концептуальні основи механізму оцінки ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України та перспектив їх нейтралізації*, що передбачає комбіноване застосування методів експертного опитування, економіко-математичного моделювання та прогнозування динаміки проблемних явищ і загроз на ринку праці, що перешкоджають забезпеченню соціальної безпеки на ньому, а також розробку

імітаційної моделі оцінки ефективності стратегічних напрямів щодо забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, що дозволяє ідентифікувати ключові загрози та перспективи підтримки соціальної безпеки в сфері зайнятості та оплати праці;

– запропоновано *методику комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці*, яка передбачає оцінку індикаторів безпеки зайнятості та індикаторів безпеки оплати праці із виокремленням індикаторів стимулюючого та дестимулюючого впливу та групування на цій основі (категоріальне та зональне) об'єктів оцінки, що дозволяє оцінити рівень соціальної безпеки на ринку праці у регіональному вимірі, визначити приналежність регіону до конкретної категорії та зони загроз та обґрунтувати сукупність управлінських заходів диференційовано за категоріями регіонів;

удосконалено:

– *наукові підходи щодо структурування рівнів соціальної безпеки на ринку праці та обґрунтування її компонентів на кожному з рівнів*: безпека зайнятості та безпека оплати праці (на державному та регіональному рівнях), безпека соціально-трудових відносин зайнятості та безпека організації оплати праці (на рівні суб'єктів господарювання), безпека працевлаштування та безпека доходів від трудової діяльності (на індивідуальному рівні);

– *концептуальні основи механізму інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці*, який визначає доцільність цілеспрямованого впливу суб'єктів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці (держава, роботодавці, наймані працівники, профспілки, спілки роботодавців) на об'єкти безпеки у формі соціальних інтересів населення країни/регіонів, працівників підприємств; ґрунтується на ресурсному забезпеченні (законодавчому та нормативно-правовому, інформаційному, фінансовому); враховує принципи соціальної безпеки на ринку праці (гнучкість, рівність, SMART-орієнтованість, ресурсозабезпеченість, узгодженість, послідовність, комплексність, інноваційність, партнерство) та поєднує комплекс заходів, що передбачають використання специфічних методів та інструментів;

– *організаційно-економічні основи забезпечення соціальної безпеки осіб старшого віку на ринку праці*, що передбачають впровадження заходів на державному та регіональному рівнях, спрямованих на недопущення вікової дискримінації, підвищення конкурентоспроможності осіб старшого віку на ринку праці, ощадливого використання їх трудового потенціалу та підтримання працездатності, орієнтації осіб старшого віку на формальні трудові відносини та боротьби з неформальною зайнятістю, а також низки відповідних заходів на рівні суб'єктів господарювання, що спрямовані на нейтралізацію загроз повноцінній участі представників даної вікової категорії у соціально-трудових відносинах;

– *науково-практичні підходи щодо нейтралізації проблемних явищ та загроз безпеці оплати праці*, які ґрунтуються на їх взаємозв'язку зі станом виконання функцій заробітної плати (відтворювальної, стимулюючої, регулюючої, соціальної, забезпечення платоспроможного попиту населення) та спрямовані на нейтралізацію таких загроз: низький рівень ціни робочої сили у поєднанні з високою вартістю життя, відсутність матеріальної складової стимулів до праці у працівників, відсутність соціальної справедливості в процесі формування та здійснення оплати праці, дерегуляція попиту і пропозиції на ринку праці та

неефективний розподіл робочої сили, зниження рівня платоспроможного попиту населення;

– концептуальні засади формування *корпоративної стратегії забезпечення безпеки зайнятості та оплати праці*, в основу якої покладено необхідність досягнення цілей збалансованого розвитку внутрішньоорганізаційного ринку праці, підвищення ефективності відносин зайнятості, підвищення ефективності організації оплати праці та зростання трудових доходів працівників, реалізація яких дозволяє забезпечити підвищення ефективності праці, збільшення рівня трудових доходів персоналу та формує на цій основі передумови соціальної безпеки на внутрішньоорганізаційному ринку праці;

– концептуальні основи розробки та впровадження *корпоративної системи наставництва та професійного коучингу*, які відрізняються від наявних універсальністю та двосторонньою спрямованістю навчального процесу, що має вираження у формуванні механізму взаємодії учасників корпоративного процесу наставництва та професійного коучингу на основі взаємного обміну знаннями, уміннями та навичками між наставником (коучем) та працівником, який навчається, з метою використання сильних та нейтралізації слабких сторін молодих працівників у комплексі із залученням сильних сторін та нейтралізацією слабких сторін працівників старшого віку;

дістали подальшого розвитку:

– *понятійно-категоріальний апарат дослідження*, а саме надано авторське трактування категорій «*соціальна безпека*», що, на відміну від існуючих, розглядається як стан захищеності соціальних інтересів населення від зовнішніх та внутрішніх загроз соціального характеру, що базується на принципі соціальної справедливості та забезпечується сукупністю управлінських дій; «*безпека зайнятості*» – захищеність інтересів населення у сфері забезпечення працездатних осіб робочими місцями, що включає формування, розподіл та ефективне використання робочої сили з метою забезпечення індивідуальних, колективних та суспільних потреб, що сприятиме розвитку держави та суспільства; «*безпека оплати праці*» – захищеність інтересів населення у сфері оплати праці, що передбачає врахування факторів диференціації заробітної плати, зв'язку оплати праці з її результатами, а також зовнішніх і внутрішніх умов ведення трудової діяльності з метою дотримання принципу соціальної справедливості та формування високого рівня доходів і добробуту громадян;

– *організаційно-економічні основи детінізації відносин зайнятості та оплати праці* за рахунок виокремлення заходів нормативно-правового, регулятивного, адміністративного, стимулюючого, економічного, соціального та інформаційного характеру, що мають на меті забезпечити нейтралізацію загрози поширення неформальної зайнятості населення та її негативного впливу на стан соціальної безпеки на ринку праці України;

– науково-практичні підходи щодо *формування механізму взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг* на національному та регіональному рівнях в контексті соціальної безпеки на ринку праці молоді та осіб старшого віку, що містить авторські проекти з *розвитку підприємництва серед молоді* на основі комплексу заходів, спрямованих на формування знань та навичок щодо заснування

власної справи та *партнерства закладів освіти з роботодавцями щодо навчання осіб старшого віку*;

– підходи щодо моделювання стратегій соціальної безпеки на ринку праці в контексті трансформації загроз, які ґрунтуються на розробці *імітаційної моделі*, використання якої надає можливість здійснювати сценарний аналіз ефективності заходів державної політики з урахуванням впливу ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці та оцінити можливий ефект від реалізації відповідних заходів щодо забезпечення стратегічних пріоритетів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретичні та методологічні положення щодо розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України доведено до рівня конкретних науково-практичних рекомендацій.

Наукові розробки, висновки та рекомендації, отримані у результаті дослідження, впроваджено на державному та регіональному рівнях, а також рівні підприємств:

на державному рівні: у діяльності Директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України (довідка № 5/65-21 від 29.01.2021 р.) – стратегічні пріоритети взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг; пропозиції щодо розвитку дуальної освіти, організації спільних із представниками бізнесу навчальних заходів, сприяння заснуванню шкіл стартапів та шкіл молодого підприємця, організації відповідних науково-дослідних проектів; проведення всеукраїнських та регіональних конкурсів на кращу науково-практичну розробку; моніторингу працевлаштування випускників навчальних закладів та створення інформаційної бази випускників.

на регіональному рівні: у діяльності Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка № 8370/0/192-20 від 12.11.2020 р.) – пропозиції щодо нейтралізації загроз поширення неформальної зайнятості, зростання молодіжного безробіття та наслідків низького рівня оплати праці на основі результатів комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці серед регіонів України; Дніпропетровського обласного центру зайнятості (довідка № 12/04-3981 від 20.11.2020 р.) – пропозиції щодо покращення стану зайнятості молоді з урахуванням сильних та слабких сторін молоді на ринку праці; Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини (довідка № 448 від 17.11.2020 р.) – пропозиції, спрямовані на покращення стану зайнятості шляхом створення робочих місць, розвиток трудового потенціалу молоді та забезпечення соціальної безпеки молодіжного сегменту на ринку праці, зокрема за допомогою проекту розвитку регіональних шкіл молодіжного підприємництва;

на рівні підприємств: у ПрАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ» (ФІЛІЯ «ЦЗФ ПАВЛОГРАДСЬКА» (довідка № 748 від 18.11.2020 р.) – концептуальні підходи щодо забезпечення безпеки соціально-трудова відносин зайнятості та безпеки організації оплати праці підприємства, які проголошують необхідність заходів щодо захисту соціальних інтересів молоді та осіб старшого віку в процесі праці, серед яких застосування системи наставництва та професійного коучингу для передачі досвіду старших працівників молоді, а також впровадження адаптованого до специфіки вищезазначених категорій персоналу навчання та підвищення їх кваліфікації; ПрАТ «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ» (довідка № 5911/1 від 24.11.2020 р.) – стратегічні напрями щодо забезпечення соціальної безпеки зайнятості та

оплати праці в контексті концепції ефективного менеджменту, що визначають важливість заходів із формування системи моніторингу і контролю індикаторів збалансованості внутрішньоорганізаційного ринку праці, стану зайнятості персоналу та організації оплати праці; ТОВ «ПРОДОМ» (довідка №14 від 16.12.2020 р.) – корпоративна стратегія забезпечення безпеки зайнятості та безпеки оплати праці, що включає комплекс організаційних, економічних, аналітичних та освітніх заходів, які мають на меті досягнення збалансованого розвитку внутрішньоорганізаційного ринку праці, підвищення ефективності відносин зайнятості, збільшення трудових доходів працівників за рахунок ефективної організації оплати праці; ПрАТ «Дніпропетровський комбінат харчових концентратів» (довідка №3 від 30.11.2020 р.) – концептуальна схема забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, що визначає пріоритети формування стану захищеності персоналу у сфері відносин між роботодавцем та найманими працівниками з приводу формування, розподілу та використання робочої сили (безпека соціально-трудових відносин зайнятості) та стану захищеності персоналу у сфері формування та ефективного розподілу фонду оплати праці з урахуванням індивідуального внеску кожного працівника у колективний результат, дієвої матеріальної мотивації праці, що заснована на принципах справедливості, прозорості та орієнтованості на результат (безпека організації оплати праці); ТОВ «МАГ-АУДИТ» (довідка №3/12 від 03.12.2020 р.) – заходи щодо формування зв'язку між результатами та оплатою праці на основі посилення преміальної частини фонду заробітної плати з урахуванням індивідуального внеску кожного працівника у колективний результат, а також впровадження елементів системи наставництва з метою сприяння передачі професійного досвіду молодим працівникам з метою формування соціальної безпеки працівників в контексті соціально-трудових відносин зайнятості та організації оплати праці.

Наукові рекомендації та розробки, викладені у дисертації, використовуються у освітньому процесі *Донецького національного університету імені Василя Стуса* при викладанні навчальних дисциплін «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Ринок праці» (довідка № 399/01-13/01.13 від 24.12.2020 р.); факультету міжнародного туризму та економіки *НУ «Запорізька політехніка»* при розробці науково-методичного забезпечення та викладанні курсів «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Управління персоналом» (довідка № 37-71/3407 від 28.12.2020 р.); факультету економіки *Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара* при викладанні курсів «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Міжнародна міграція», «Трансформаційна економіка та економічна політика держави», «Міжнародна соціально-економічна безпека», «HR-менеджмент» (акт впровадження № 8 від 25.01.2021 р.). Наукову розробку «Інноваційні форми зайнятості населення та їх розвиток» використано у Аналітичній записці Міжнародної науково-практичної конференції «Україна – Болгарія – Європейський Союз: сучасний стан та перспективи» (акт впровадження № 137 від 26.09.2016 р.), організований та проведений *Херсонським національним технічним університетом (Україна)* спільно з *Варненським економічним університетом (м. Варна, Болгарія)*.

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційної роботи отримані здобувачем самостійно та відображені в опублікованих наукових працях автора. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті положення та результати, які отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися та були схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах: «Naukowe prace, praktyka, opracowania, innowacje 2013 roku» (Zakopane, 2013 р.); «Науковий диспут: питання економіки та фінансів» (Київ-Будапешт-Відень, 2014 р.); «Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Херсон, 2014 р.); «Перспективи економічного і соціального розвитку національних економік в умовах глобалізації та регіоналізації» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.); «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (м. Харків, 2015 р.); «PERSPECTIVE TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH – 2015» (Bratislava, 2015 р.); «Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни» (м. Львів, 2015 р.); «Theory and practice of reforming economic systems» (Krakow, 2015 р.); «Проблеми інвестування та формування інвестиційного клімату в АПК» (м. Полтава, 2015 р.); «Формування нової парадигми управління фінансами та бізнесом в умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні» (м. Львів, 2016 р.); «Україна-България-Европейский Союз: съвременно състояние и перспективи» (Варна (България) – Херсон (Украина), 2016 р.); «Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК» (м. Полтава, 2017 р.); «Перспективи інноваційного розвитку економіки: сучасні підходи та напрями» (м. Ужгород, 2017 р.); «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та управління в Україні та світі» (м. Полтава, 2017 р.); «Формування сучасної моделі управління та підвищення якості менеджменту в системі вищої освіти» (м. Дніпро, 2018 р.); «Суспільна місія класичного університету в сучасному світі» (м. Дніпро, 2018 р.); «Становлення нової економіки в сучасних умовах: проблеми, особливості та напрями» (м. Київ, 2019 р.); «Публічне управління XXI століття: синтез науки та практики» (м. Харків, 2019 р.); «Наука, освіта, суспільство: реалії, виклики, перспективи» (м. Вінниця, 2019 р.); «Розвиток академічного підприємництва в закладах вищої освіти та наукових установах України» (м. Київ, 2019 р.); «Підприємництво, цифрові інновації, фінанси: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Львів, 2019 р.); «New Economics-2019» (м. Київ, 2019 р.); «Інноваційне підприємництво, менеджмент, фінанси: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2019 р.); «Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації» (м. Полтава, 2019 р.); «Економіка і менеджмент 2020: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (м. Дніпро, 2020 р.); «Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України» (м. Київ, 2020 р.); «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права» (м. Полтава, 2020 р.).

Публікації результатів дослідження. Основні результати дисертації викладено у 85 наукових працях загальним обсягом 36,46 д.а., з яких особисто автору належать 21,64 д.а. у тому числі 4 колективні монографії, 4 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу (із них 3 – у співавторстві), 22 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (із них 14 – у співавторстві), 43 публікації за матеріалами конференцій (із них 30 – у співавторстві) та 12 публікацій в інших наукових виданнях (із них 9 – у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи складає 577 сторінок друкованого тексту, зміст основної частини дисертації викладено на 481 сторінці друкованого тексту. Дисертаційна робота містить 67 таблиць, з них 5 таблиць займають 7 повних сторінок, 81 рисунок, з них 17 рисунків займають 17 повних сторінок, 6 додатків на 40 сторінках, список використаних джерел з 292 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, висвітлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, відображено положення наукової новизни, підтверджено практичне значення та апробацію одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження соціальної безпеки на ринку праці»** розвинуто теоретичний базис дослідження соціальної безпеки на ринку праці та дефініцій, що визначають її сутність, проаналізовано інституційне та нормативно-правове забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, розроблено методологію оцінки соціальної безпеки на ринку праці.

Узагальнено, систематизовано та розвинуто понятійно-категоріальний апарат дослідження соціальної безпеки на ринку праці. Зокрема, визначено, що *соціальна безпека* являє собою стан захищеності соціальних інтересів населення від зовнішніх та внутрішніх загроз соціального характеру, що базується на принципі соціальної справедливості та забезпечується сукупністю управлінських дій. На цій основі ідентифіковано сутність соціальної безпеки на ринку праці, що враховує захищеність інтересів населення у питаннях зайнятості та оплати праці, а також формування здатності інститутів ринку праці протистояти загрозам та небезпекам. Визначено структурні компоненти соціальної безпеки на ринку праці на кожному з її рівнів (рис. 1). Обґрунтовано, що соціальна безпека на ринку праці охоплює всі його елементи: товар (робочу силу), попит, пропозицію, ціну (оплату праці).

Удосконалено концептуальні основи механізму інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці. Зокрема, визначено, що дієвість зазначеного механізму визначається впливом суб'єктів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці (держави, роботодавців, найманих працівників, профспілок, спілок роботодавців) на соціальні інтереси населення держави та регіонів, працівника, особи у сфері формування, розподілу та використання робочої сили на ринку праці, на основі ресурсного забезпечення, принципів, методів та інструментів, що визначає заходи державної, регіональної та корпоративної політики у сфері зайнятості та оплати праці. Виокремлено два напрями удосконалення інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці: 1) формування сучасного, орієнтованого на потреби економіки законодавчого поля, що буде враховувати необхідність чіткого дотримання, усунення наявних протиріч та адаптацію до вимог нормативно-правового середовища ЄС в умовах євроінтеграції України; 2) оптимізацію функціонування відповідних соціальних інститутів (органів державної влади та інших суб'єктів інституційного забезпечення) через конкретизацію їх повноважень та функцій, удосконалення організаційної структури тощо.

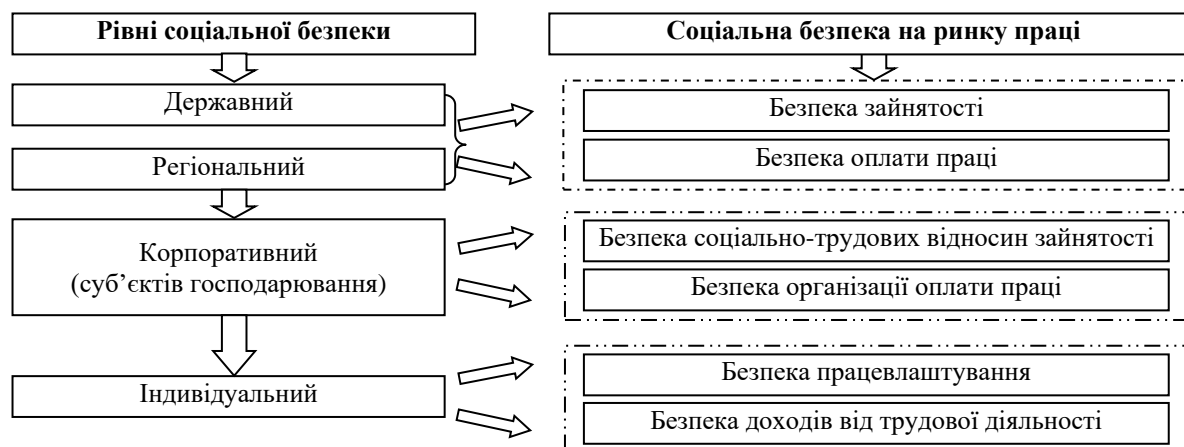

Рис. 1. Структурні компоненти соціальної безпеки на ринку праці

Джерело: розробка автора

Розроблено методологію оцінки соціальної безпеки на ринку праці, що включає в себе визначення мети, завдань, принципів, процедури, алгоритму, методів аналізу індикаторів соціальної безпеки в контексті її складових – безпеки зайнятості та безпеки оплати праці (рис. 2).

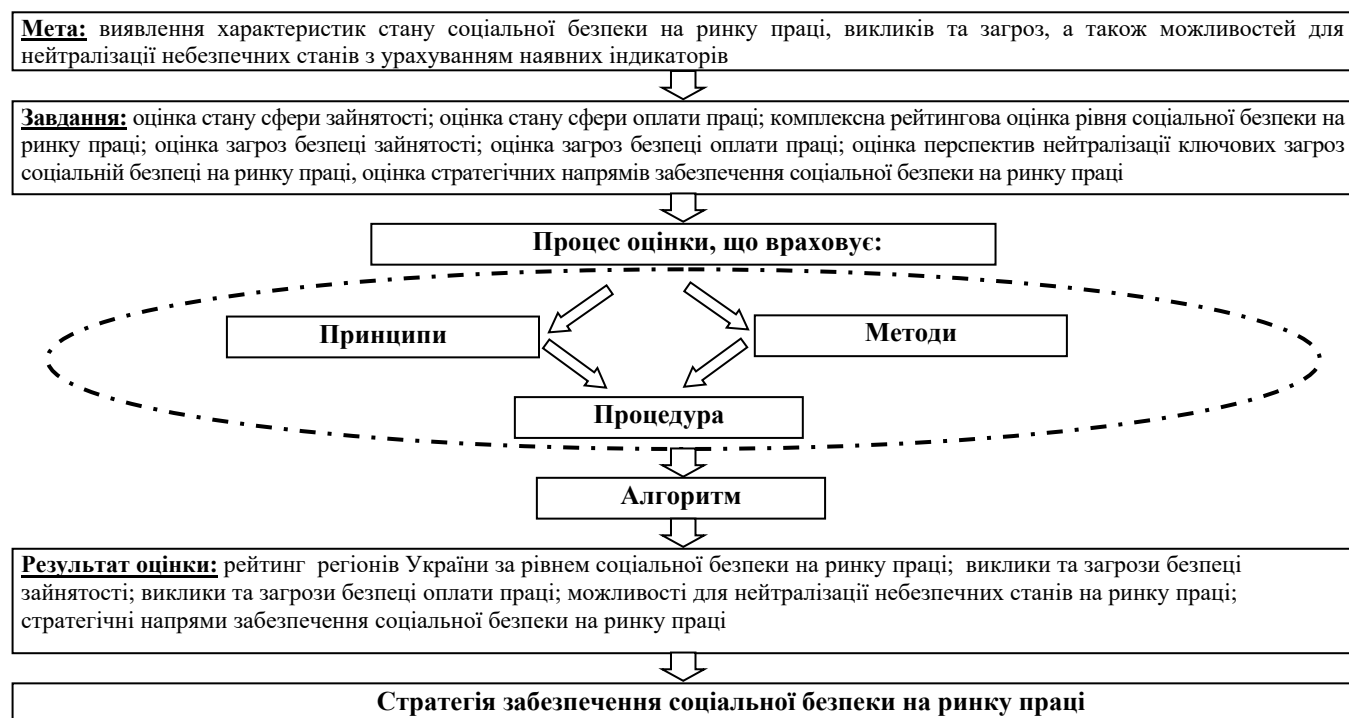

Рис. 2. Методологія оцінки соціальної безпеки на ринку праці

Джерело: розробка автора

Запропоновано *методику комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці України*, що має на меті визначення рейтингової структури регіонів України за індикаторами безпеки зайнятості та безпеки оплати праці, із виокремленням індикаторів стимулюючого та дестимулюючого впливу та подальшим категоріальним та зональним групуванням об'єктів оцінки. Рекомендована процедура комплексної рейтингової оцінки передбачає такі основні етапи: вибір ключових індикаторів соціальної безпеки на ринку праці, визначення цифрових значень індикаторів згідно

офіційних джерел статистичної інформації, визначення еталонних регіонів за кожним індикатором, проведення стандартизації показників, що являє собою розрахунок співвідношення фактичних регіональних індикаторів, розрахунок рейтингової оцінки соціальної безпеки на ринку праці, ранжування регіонів за рівнем соціальної безпеки на ринку праці (найвищий рейтинг має той регіон, значення оцінки якого є мінімальним) та визначення місця кожного з них у загальнонаціональному рейтингу:

$$R_i = \sqrt[n]{\sum_{j=1}^n (1 - X_{ij})^2} = \sqrt{(1 - X_{1j})^2 + (1 - X_{2j})^2 + (1 - X_{3j})^2 + \dots + (1 - X_{nj})^2} \quad (1)$$

де R_i – рейтингова оцінка для i -ї області;

X_{ij} – стандартизовані j -показники по i -й області, що аналізується.

Запропонований підхід відрізняється універсальністю та гнучкістю (надає можливість зміни індикаторів залежно від цільової спрямованості процесу оцінки), а також можливістю визначити загрози та небезпеки на ринку праці, що здійснюють вплив на соціальну безпеку. Результати оцінки дозволяють визначити проблемні аспекти і загрози, що перешкоджають розвитку ринку праці та обґрунтувати стратегічні напрями забезпечення соціальної безпеки на ринку праці.

У другому розділі «Сучасний ринок праці: світові та національні тренди розвитку» визначено тенденції розвитку світового ринку праці в умовах глобалізації, проаналізовано стан, проблеми та перспективи розвитку ринку праці в Україні, проведено комплексну рейтингову оцінку рівня соціальної безпеки на ринку праці України у регіональному вимірі.

Визначено, що світовий ринок праці, у контексті його соціальної безпеки, перебуває під впливом таких факторів: міжнародний поділ праці, структурна перебудова світових ринків товарів та послуг, міжнародна міграція робочої сили та капіталу, інновації та НТП, посилення ролі ТНК у процесах мобільності робочої сили, вплив міжнародних організацій, циклічність розвитку світової економіки. Їх сукупність, у свою чергу, визначає сучасні тенденції розвитку світового ринку праці, що полягають у подальшій активізації міграційних процесів, структурних змінах на світовому ринку праці у професійно-кваліфікаційному аспекті та зростанні масштабів структурного безробіття, поширенні проблеми працевлаштування молоді та осіб пенсійного і передпенсійного віку, узгодженні нормативно-правового та інституційного забезпечення розвитку ринків праці країн світу.

На фоні певного покращання стану зайнятості та зниження рівня безробіття у більшості країн світу, сучасний етап соціально-економічного розвитку супроводжується появою нових викликів на ринку праці - кардинальних змін у сфері зайнятості та оплати праці, спричинених пандемією COVID-19: скорочення кількості робочих місць та розповсюдження безробіття; зростання неповної зайнятості; зниження рівня трудових доходів населення та поширення бідності; поширення нестандартних форм зайнятості. Компаративний аналіз індикаторів ринку праці України та країн ЄС підтвердив нижчий рівень трудових доходів населення України та високий, порівняно з економічно розвиненими країнами ЄС, рівень безробіття. Отже, нагальною є необхідність формування дієвої державної політики у сфері соціально-трудових відносин, спрямованої на забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Серед сучасних тенденцій розвитку ринку праці України, які формують стан його соціальної безпеки визначено такі: суттєвий дисбаланс між попитом та

пропозицією робочої сили; неефективне використання трудового потенціалу, зокрема, на молодіжному ринку праці; посилення процесів урбанізації; скорочення кількості зайнятого населення; наявність професійно-кваліфікаційних, статеві-вікових, галузевих та територіальних диспропорцій у розподілі та використанні робочої сили; значний розрив між темпами зміни номінальної та реальної заробітної плати; зростання абсолютних обсягів заборгованості населенню із виплати заробітної плати та зменшення співвідношення суми заборгованості та фонду оплати праці у 2019 році. Негативний вплив пандемії COVID-19 на стан національного ринку праці відображає відповідні світові процеси та характеризується поширенням загроз безробіття і зниження рівня життя населення.

Результати комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці, проведеної за авторською методикою, в цілому засвідчили підвищення рівня соціальної безпеки на ринку праці України у розрізі регіонів у 2018 р. порівняно з 2013 р. У той же час, кардинальні зміни, спричинені військовим конфліктом на Сході країни, торкнулися Донецької та Луганської областей, які перемістилися до категорії регіонів з низьким та найнижчим рівнем соціальної безпеки на ринку праці (табл. 1).

Таблиця 1

Результати комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці України

Категорії регіонів за рівнем соціальної безпеки на ринку праці	2013 рік	2018 рік
Категорія №1: регіони з найвищим рівнем соціальної безпеки на ринку праці; зона найнижчого рівня загроз	м. Київ (1)*	м. Київ (1)*
Категорія №2: регіони з високим рівнем соціальної безпеки на ринку праці; зона низького рівня загроз	-	Дніпропетровська (2), Харківська (3)
Категорія №3: регіони із середнім рівнем соціальної безпеки на ринку праці; зона середнього рівня загроз	Дніпропетровська (2), Донецька (3)	Одеська (5), Київська (4), Львівська (6), Івано-Франківська (7)
Категорія №4: регіони із рівнем соціальної безпеки на ринку праці, нижче за середній; зона загроз із рівнем, вище за середній	Луганська (4), Харківська (5), Одеська (6), Київська (7), Запорізька (8), Львівська (9)	Запорізька (9), Миколаївська (12), Полтавська (18), Сумська (10), Хмельницька (8), Вінницька (13), Закарпатська (16), Чернівецька (11), Черкаська (14), Херсонська (19), Рівненська (15), Житомирська (17), Чернігівська (20), Тернопільська (21)
Категорія №5: регіони із низьким рівнем соціальної безпеки на ринку праці, зона високого рівня загроз	Миколаївська (10), Полтавська (11), Івано-Франківська (12), Сумська (13)	Донецька (24), Кіровоградська (23), Волинська (22)
Категорія №6: регіони із найнижчим рівнем соціальної безпеки на ринку праці, зона найвищого рівня загроз	Хмельницька (14), Вінницька (15), Кіровоградська (16), Волинська (17), Закарпатська (18), Чернівецька (19), Черкаська (20), Херсонська (21), Рівненська (22), Житомирська (23), Чернігівська (24), Тернопільська (25)	Луганська (25)

*у дужках зазначено позицію регіону в рейтингу

Джерело: розробка автора

З метою залучення позитивного зарубіжного досвіду в практику забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України, за аналогічним алгоритмом проведено комплексну рейтингову оцінку серед 28 країн ЄС та України, за результатами якої визначено середній рівень соціальної безпеки на ринку праці України у порівнянні з країнами ЄС, а також обґрунтовано необхідність застосування досвіду країн ЄС, які увійшли до категорії найвищого рівня соціальної безпеки на ринку праці (Німеччини, Нідерландів, Чехії, Сполученого Королівства, Данії тощо).

У третьому розділі «Соціально-економічний аналіз чинників соціальної небезпеки на ринку праці України» досліджено параметри неформальної зайнятості та наслідки її впливу на безпеку ринку праці, проаналізовано стан соціальної безпеки молоді та осіб старшого віку на ринку праці в контексті діагностики загрози безробіття, визначено загрози у сфері оплати праці та шляхи їх подолання.

Встановлено, що у числі ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці одне з провідних місць займає поширення неформальної зайнятості, що призводить не лише до значних втрат державних коштів за рахунок несплати податків та соціальних внесків, а й відсутності соціального захисту та гарантій з боку держави для неформально зайнятих працівників. У дисертації обґрунтовано організаційно-економічні основи детінізації відносин зайнятості та оплати праці, що передбачають такі групи заходів: *нормативно-правові* (удосконалення нормативно-правового регулювання соціально-трудових відносин, підприємницької діяльності, оподаткування); *регулятивні* (збалансування галузевої, територіальної, освітньо-професійної структури попиту і пропозиції робочої сили за допомогою механізмів мобільності останньої); *адміністративні* (необхідність посилення контролю за дотриманням трудового і податкового законодавства, підвищення ступеня відповідальності роботодавців і працівників за ухилення від сплати податків і соціальних внесків; підвищення якості адміністрування податків і соціальних внесків); *стимулюючі* (політика стимулювання переходу працівників із неформального сектору до формального за рахунок розвитку інноваційних форм зайнятості та самозайнятості населення, удосконалення системи пенсійного страхування, розвиток різних форм соціального страхування); *економічні* (розвиток малого та середнього бізнесу, молодіжного підприємництва за рахунок податкових та грошово-кредитних механізмів, удосконалення організації оплати праці та підвищення реальних доходів населення в усіх видах економічної діяльності); *соціальні* (залучення до зайнятості у формальному секторі соціально вразливих категорій населення та їх соціальний захист у процесі трудових відносин); *інформаційні* (інформаційно-консультаційна підтримка працівників та роботодавців з питань зайнятості та оплати праці, дослідження ринку праці щодо формалізації зайнятості).

Обґрунтовано, що серед учасників ринку праці саме молодь та особи старшого віку найчастіше, порівняно з іншими категоріям робочої сили, відчують на собі вплив чинників соціальної небезпеки на ринку праці та підпадають під ризик безробіття, оскільки не можуть конкурувати на рівних умовах із представниками інших вікових груп працездатного населення. З метою визначення напрямів державної політики, спрямованих на забезпечення соціальної безпеки молоді на ринку праці, визначено сильні сторони молоді на ринку праці (готовність до змін, висока адаптивність, високий рівень трудової мобільності, мотивованість до самореалізації) та її слабкі сторони (брак професійного досвіду,

завищені вимоги до робочого місця та високі амбіції, невміння використовувати власний потенціал на набутті теоретичні знання на практиці).

На основі визначення сильних сторін осіб старшого віку на ринку праці (високий рівень професійного досвіду та інтелектуальний потенціал, значний життєвий досвід, бажання продовжувати трудову діяльність та бути затребуваними в суспільстві) та їх слабких сторін (застарілість знань, умінь та навичок в умовах динамічних змін у професійній сфері, проблеми адаптації до нового та запам'ятовування великих масивів інформації, психофізіологічні особливості, що потребують довшого періоду відновлення сил) запропоновано заходи щодо забезпечення соціальної безпеки осіб старшого віку на ринку праці, спрямовані на недопущення вікової дискримінації, підвищення конкурентоспроможності, ощадливе використання їх трудового потенціалу та підтримання працездатності, орієнтацію на формальні трудові відносини та боротьбу з неформальною зайнятістю тощо.

За результатами діагностики загроз у сфері оплати праці визначено такі негативні тенденції: суттєвий розрив між номінальною та реальною заробітною платою; зниження індексу реальної заробітної плати; значні галузеві диспропорції в оплаті праці; наявність регіональних відмінностей у рівнях безпеки оплати праці. На цій основі запропоновано науково-практичні підходи щодо нейтралізації проблемних явищ та загроз безпеці оплати праці на основі їх взаємозв'язку зі станом виконання функцій заробітної плати (рис. 3).

Рис. 3. Заходи щодо нейтралізації проблемних явищ та загроз безпеці оплати праці

Джерело: розробка автора

У четвертому розділі «Ідентифікація ключових загроз та перспектив підтримки соціальної безпеки в сфері зайнятості та оплати праці в Україні» розроблено концептуальні основи оцінювання перспектив нейтралізації ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України, здійснено економіко-математичне моделювання загроз соціальній безпеці на національному ринку праці, проведено імітаційне моделювання стратегічних напрямів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці в контексті трансформації ключових загроз.

Розроблено концептуальні основи механізму оцінки ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України та перспектив їх нейтралізації, що передбачають комбіноване застосування методів експертного опитування, економіко-математичного моделювання та прогнозування динаміки проблемних явищ і загроз на ринку праці, які перешкоджають забезпеченню соціальної безпеки на ньому, а також розробку імітаційної моделі оцінки ефективності стратегічних напрямів щодо забезпечення соціальної безпеки на ринку праці (рис. 4).

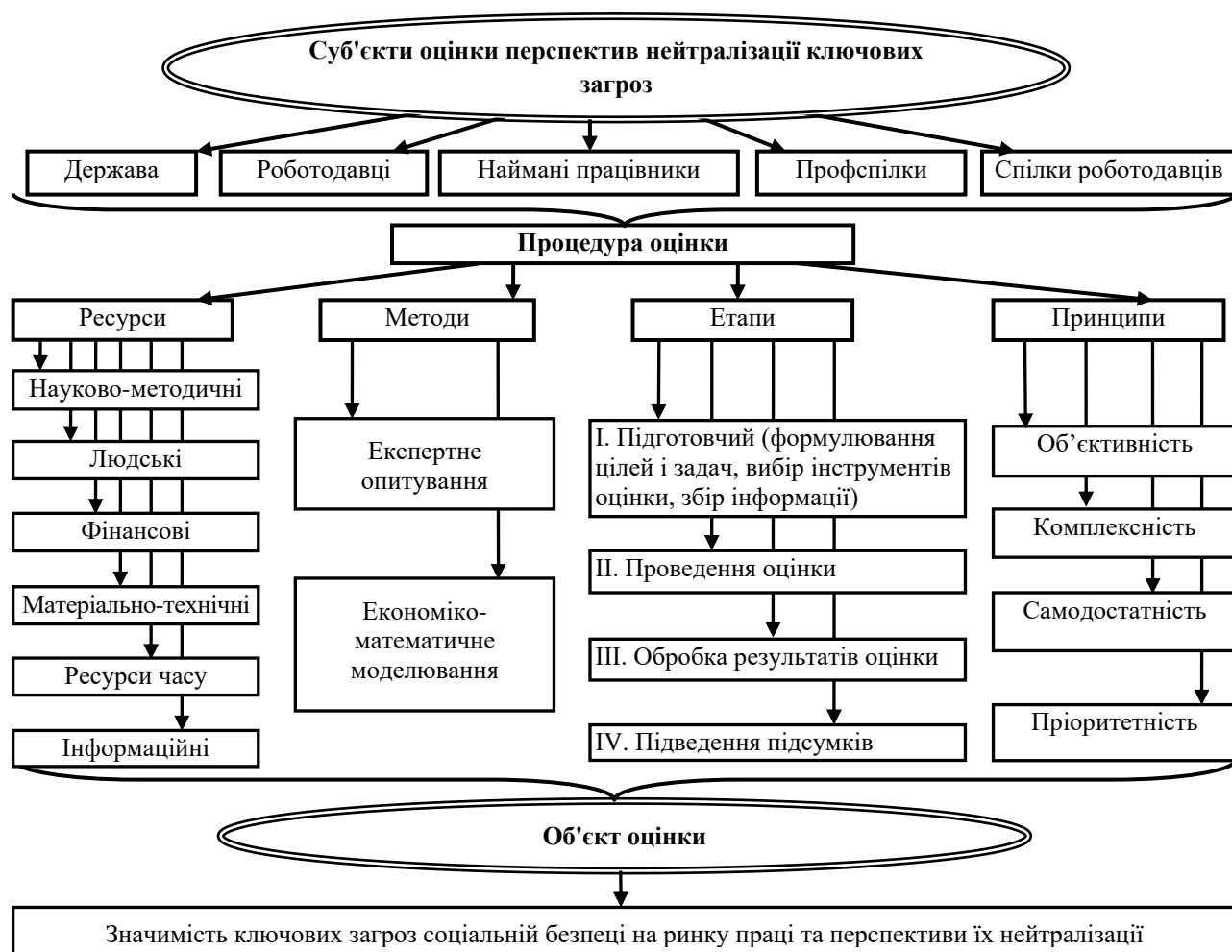

Рис. 4. Концептуальні основи механізму оцінки перспектив нейтралізації ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України

Джерело: розробка автора

За результатами експертного опитування, проведеного в межах реалізації зазначено механізму, визначено: чинники, які перешкоджають розвитку ринку праці в Україні; загрози на ринку праці в Україні та світі, що будуть посилюватися у перспективі найближчих 5–10 років; найбільш значущі індикатори соціальної безпеки ринку праці; загальну оцінку рівня соціальної безпеки на ринку праці України. Встановлено, що найбільш суттєвими перешкодами соціальній безпеці на ринку праці України є тінізація зайнятості, зростання безробіття, в тому числі молодіжного, неефективність державного регулювання зайнятості та макроекономічної політики в країні, невідповідність сфери освіти потребам ринку праці та низький рівень розвитку й підтримки підприємництва, посилення міграційних процесів.

За результатами узагальнення відповідей експертів виокремлено суттєві відмінності у національних та світових тенденціях розвитку загроз на ринку праці, що будуть посилюватися у перспективі найближчих 5–10 років, а саме – якщо в Україні з високою ймовірністю очікується зростання впливу економічних криз, то у світі ця загроза знаходиться на останньому місці за своєю вираженістю (табл. 2).

Таблиця 2

Загрози на ринку праці в Україні та світі, що будуть посилюватися у перспективі найближчих 5–10 років та ступінь їх вираженості

Загрози	Україна		Ранг	Світ		Ранг
	сумарна оцінка, балів	середня оцінка*, балів		сумарна оцінка, балів	середня оцінка*, балів	
Економічні кризи на глобальному та національному рівнях	212	7,07	1	203	6,77	2
Зростання рівня молодіжного безробіття	208	6,93	2	179	5,97	5
Поширення міграційних процесів	205	6,83	3	200	6,67	3
Зниження рівня реальних доходів населення	204	6,8	4	179	5,97	5
Неврегульованість нестандартних форм зайнятості (фріланс, надомна та дистанційна робота тощо)	201	6,7	5	184	6,13	4
Зростання рівня безробіття	190	6,33	6	176	5,87	6
Зростання неформальної зайнятості	175	5,83	7	174	5,8	7
Неефективність державного регулювання ринку праці	175	5,83	7	163	5,43	9
Вихід з ринку праці осіб старшого віку (звільнення, добровільний вихід на пенсію, дискримінаційні прояви тощо)	172	5,73	8	165	5,5	8
Діджиталізація та інформатизація	170	5,67	9	206	6,87	1

*максимальна оцінка – 10 балів.

Джерело: розробка автора на основі результатів експертного опитування

У той же час, на першу позицію за впливом на світовий ринок праці виходять загрози, пов'язані з діджиталізацією та інформатизацією, що обумовлює зміну ролі працівників та важливість впровадження концепції навчання впродовж життя, забезпечення високої адаптивності до змін та мобільності у професійній сфері. Серед загроз на ринку праці України на найближчих 5–10 років слід відзначити високий ступінь вираженості загрози зростання молодіжного безробіття у порівнянні зі світовими показниками (5 ранг в світі у порівнянні з 2 рангом в Україні).

На основі опрацювання результатів експертного опитування, у дисертації обґрунтовано стратегічно важливі пріоритети та тенденції розвитку ринку праці України на найближчу перспективу (рис. 5).

Моделювання ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України, які відображають вплив кожної загрози на коефіцієнт співвідношення попиту та пропозиції робочої сили (K_{ds}), дозволило дослідити динаміку основних параметрів безпеки зайнятості та оплати праці (рівень неформальної зайнятості, рівень молодіжного безробіття, середньомісячна заробітна плата, індекс реальної заробітної плати, співвідношення заборгованості із виплати зарплати та фонду оплати праці). Обґрунтовано, що максимально можливе наближення значення K_{ds} до одиниці є важливою умовою збалансованості ринку праці та забезпечення соціальної безпеки населення.

За результатами факторного аналізу ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці (побудовано 7 факторних моделей), визначено негативний вплив загроз неформальної зайнятості, молодіжного безробіття, зниження рівня оплати

праці та зростання заборгованості із виплати заробітної плати на коефіцієнт співвідношення попиту та пропозиції робочої сили, що обрано у якості кількісного індикатору стану соціальної безпеки на ринку праці. Визначено прогностні значення параметрів ринку праці, що виступають у якості основних загроз соціальній безпеці на 2021–2030 рр., що покладено в основу формування багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Рис. 5. Вплив стратегічних пріоритетів розвитку ринку праці на забезпечення його соціальної безпеки

Джерело: розробка автора на основі результатів експертного опитування

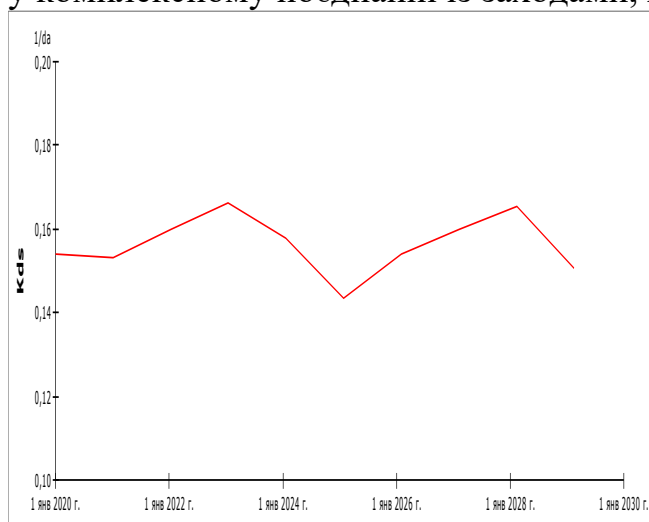
З використанням методу імітаційного моделювання, змодельовано стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці в контексті зміни співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці, використання якої дає можливість здійснювати сценарний аналіз ефективності заходів державної політики з урахуванням впливу ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці та оцінити можливий ефект від реалізації відповідних практичних заходів щодо забезпечення стратегічних пріоритетів. У ході проведення імітаційного експерименту залежність коефіцієнту співвідношення попиту та пропозиції робочої сили (K_{ds}) було представлено у вигляді параметричного рівняння, що описує його залежність від ключових параметрів ринку праці, що виступають у якості загроз соціальній безпеці:

$$K_{ds} = \{\omega_1, \omega_2, \omega_3, \omega_4, \omega_5, \omega_6, \omega_7\}, \quad (2)$$

де K_{ds} – коефіцієнт, що характеризує співвідношення попиту і пропозиції робочої сили і є показником ефективності стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці; ω_1 – рівень неформальної зайнятості, %; ω_2 – рівень

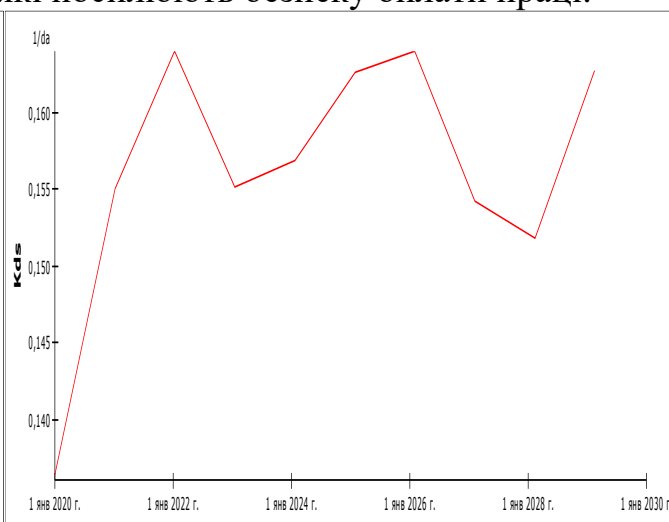
безробіття молоді 15–24 років, %; ω_3 – рівень безробіття молоді 25–29 років, %; ω_4 – рівень безробіття молоді 30–34 років, %; ω_5 – середньомісячна заробітна плата, грн.; ω_6 – індекс реальної заробітної плати, %; ω_7 – співвідношення заборгованості з виплати заробітної плати до фонду оплати праці, разів.

На основі комплексного аналізу показників стану ринку праці з використанням економіко-математичних методів визначено, що стан ринку праці України упродовж аналізованого періоду характеризується зниженням рівня неформальної зайнятості, збільшенням молодіжного безробіття, зростанням середньомісячної заробітної плати, зниженням індексу реальної заробітної плати, скороченням співвідношення заборгованості з виплати заробітної плати до фонду оплати праці. В той же час, зниження результативної ознаки (K_{ds}) характеризує неефективність існуючої стратегії регулювання ринку праці (рис. 6). За результатами імітаційного моделювання доведено ефективність стратегії (рис. 7), яка спрямована на зменшення ступеня вираженості загроз безпеці зайнятості, що виражається у зниженні рівня неформальної зайнятості та молодіжного безробіття, у комплексному поєднанні із заходами, які посилюють безпеку оплати праці.

Рис. 6. Динаміка коефіцієнту співвідношення попиту та пропозиції робочої сили при поточних умовах державної політики на ринку праці

Джерело: розробка автора

Рис. 7. Динаміка коефіцієнту співвідношення попиту та пропозиції робочої сили при оптимальних умовах державної політики на ринку праці

Джерело: розробка автора

У п'ятому розділі «Імперативи розробки та реалізації багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України» розроблено концептуальні засади багаторівневої стратегії соціальної безпеки на ринку праці, обґрунтовано напрями реалізації стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці на національному та регіональному рівнях, визначено стратегічні пріоритети соціальної безпеки на внутрішньофірмовому ринку праці.

Результати дослідження сучасних тенденцій розвитку світового та національного ринків праці, оцінки ключових загроз та перспектив їх нейтралізації, SWOT-аналізу соціальної безпеки на ринку праці України покладено в основу формування концепції багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України, що має на меті подолання загроз розвитку ринку праці та забезпечення високого рівня доходів і добробуту населення (рис. 8).

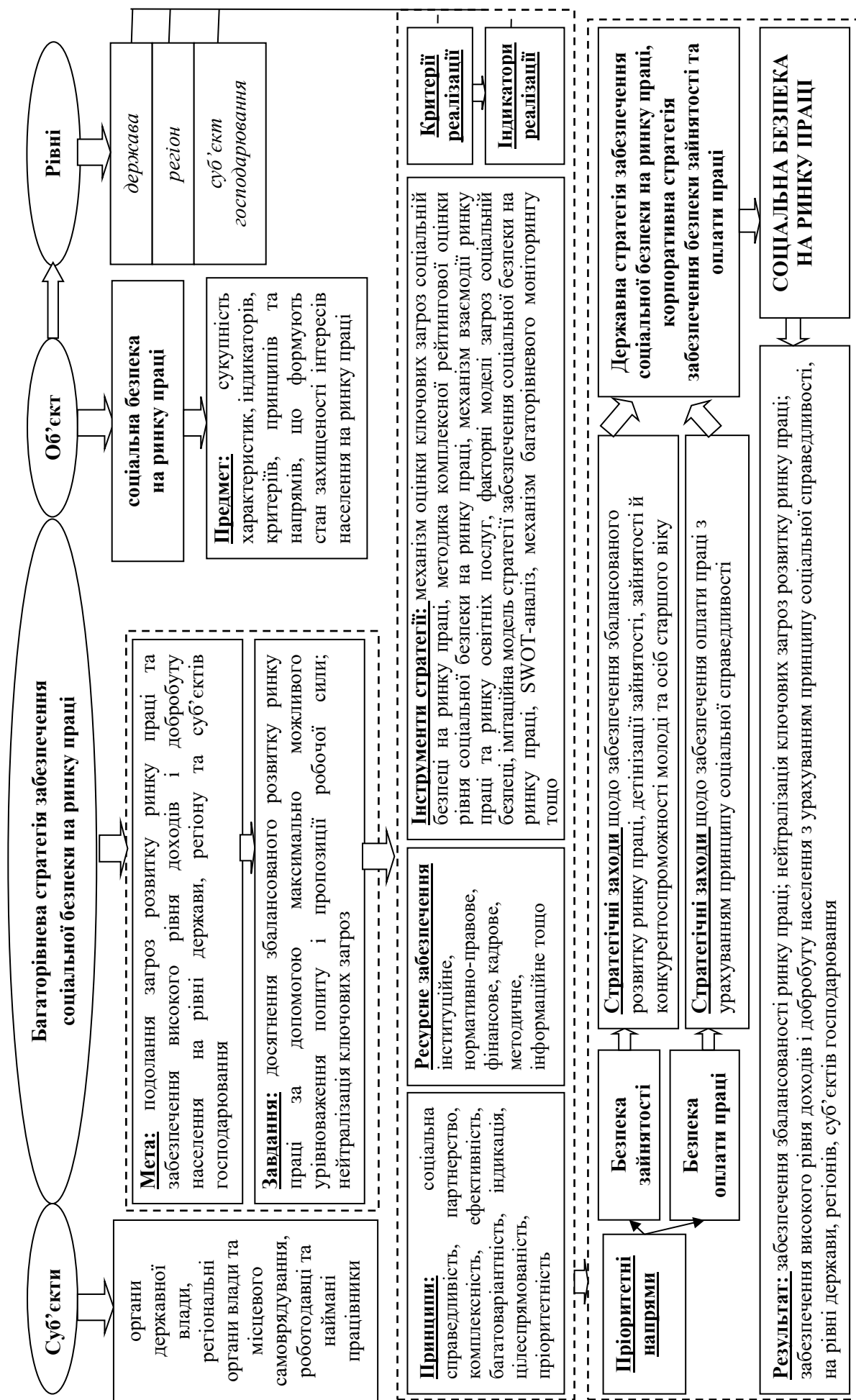

Рис. 8. Концепція багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України
Джерело: розробка автора

У межах стратегії за рівнями управління (держава, регіон, суб'єкт господарювання) визначено індикатори стимулюючого та дестимулюючого впливу. Обґрунтовано, що саме на зміну визначених індикаторів та критеріїв мають бути спрямовані пріоритетні напрями, заходи та механізми забезпечення соціальної безпеки на ринку праці. Основою стратегії є обґрунтування пріоритетних напрямів та заходів, імплементація яких буде забезпечувати підвищення рівня збалансованості кон'юнктури ринку праці та нейтралізацію ключових загроз його соціальної безпеки. Відповідні заходи мають визначатися на усіх рівнях забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, що враховує необхідність комплексного характеру дій та можливість отримання синергетичного ефекту.

Формою прикладної реалізації багаторівневої стратегії на національному рівні є формування *державної стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України*, що враховує пріоритетні напрями та заходи державної політики, які сприятимуть нейтралізації ключових загроз та негативних явищ на ринку праці України (рис. 9).

Рис. 9. Державна стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України

Джерело: розробка автора

У дисертації набули подальшого розвитку науково-практичні підходи щодо формування механізму взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг на національному

та регіональному рівнях в контексті забезпечення соціальної безпеки на ринку праці молоді та осіб старшого віку, що передбачають авторські проекти з розвитку молодіжного підприємництва та співробітництва закладів освіти з роботодавцями щодо навчання осіб старшого віку. Зокрема, проєкт з розвитку молодіжного підприємництва має на меті сприяння розвитку молодіжного підприємництва шляхом комплексного навчання молоді основам організації та ведення бізнесу з подальшою апробацією створених бізнес-моделей на базі зацікавлених підприємств; а проєкт співробітництва закладів освіти та роботодавців щодо навчання осіб старшого віку покликаний сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності осіб старшого віку на ринку праці та забезпечення їх зайнятості за допомогою навчання і підвищення кваліфікації в рамках концепції освіти упродовж життя, та передбачає два напрями: освітні проєкти для працівників старшого віку (за направленням роботодавців) на базі закладів освіти, а також освітні проєкти для безробітних осіб старшого віку (за направленням ДСЗ) на базі закладів освіти.

Удосконалено концептуальні засади формування корпоративної стратегії забезпечення безпеки зайнятості та оплати праці, в основу якої покладено необхідність досягнення цілей збалансованого розвитку внутрішньоорганізаційного ринку праці, підвищення ефективності відносин зайнятості, підвищення ефективності організації оплати праці та зростання трудових доходів працівників (рис. 10). З метою досягнення цілей зазначеної стратегії визначено авторську концепцію розробки та впровадження корпоративної системи наставництва та професійного коучингу, особливостями якої є універсальність та двостороння спрямованість навчального процесу, що має вираження у формуванні механізму взаємодії учасників корпоративного процесу наставництва та професійного коучингу на основі взаємного обміну знаннями, уміннями та навичками між наставником (коучем) та працівником, який навчається, з метою використання сильних та нейтралізації слабких сторін молодих працівників у комплексі із залученням сильних сторін та врахуванням слабких сторін працівників старшого віку на ринку праці. Обґрунтовано мотиваційні пріоритети, що покликані сприяти підвищенню ефективності праці, стратегічні заходи щодо забезпечення безпеки оплати праці на рівні суб'єктів господарювання, механізм проведення корпоративного моніторингу безпеки зайнятості та безпеки оплати праці.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання щодо розробки багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України. Результати проведеного дослідження, висвітлені у дисертаційній роботі, надають можливість сформулювати наступні теоретико-методологічні та науково-практичні висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів щодо сутнісно-змістовної характеристики соціальної безпеки визначено теоретичні основи соціальної безпеки на ринку праці, яка являє собою стан захищеності інтересів населення у сфері зайнятості та оплати праці на рівнях держави, регіону та суб'єктів господарювання, що виражається у відповідності попиту і пропозиції робочої сили, встановленні оплати праці на принципах соціальної справедливості та сприяє

забезпеченню високого рівня доходів і добробуту населення та формуванню умов для розвитку особистості; а також здатність інститутів ринку праці протистояти загрозам і небезпекам, які виникають в умовах нестабільності внутрішнього та невизначеності зовнішнього середовища. На основі врахування внутрішніх та зовнішніх загроз розвитку ринку праці визначено компонентну структуру соціальної безпеки на ринку праці на кожному з її рівнів (держави, регіонів, суб'єктів господарювання та індивіда). Обґрунтовано, що на рівні держави та регіонів соціальна безпека на ринку праці передбачає безпеку зайнятості та безпеку оплати праці; на рівні суб'єктів господарювання (на корпоративному рівні) – безпеку соціально-трудових відносин зайнятості та безпеку організації оплати праці; на рівні індивіда – безпеку працевлаштування та безпеку доходів від трудової діяльності.

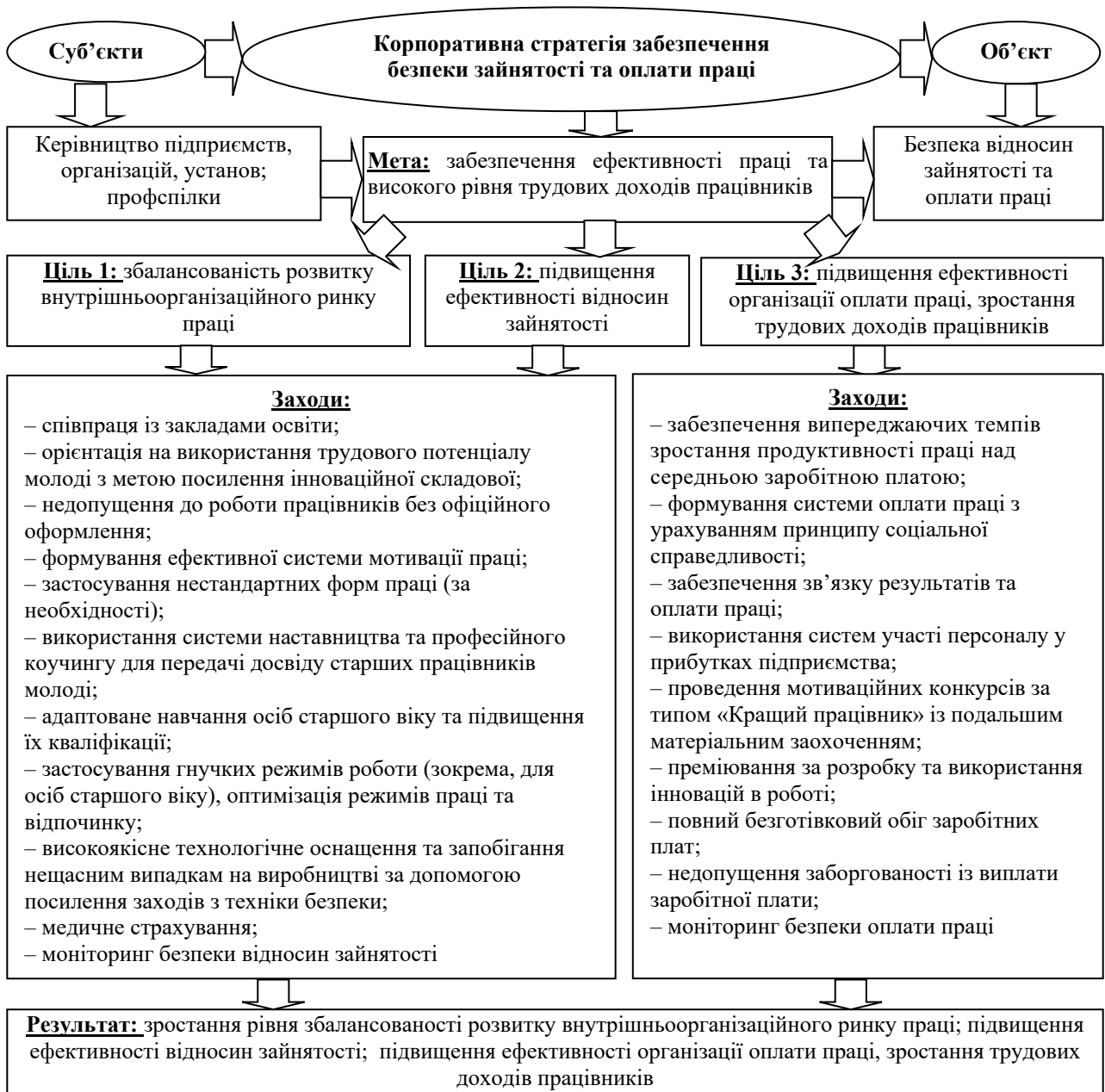

Рис. 10. Корпоративна стратегія забезпечення безпеки зайнятості та оплати праці

Джерело: розробка автора

2. Надано концептуальне бачення механізму інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України, що ґрунтується на вивченні зарубіжного досвіду регулювання соціально-трудова відносин і ринку праці та передбачає процес здійснення впливу суб'єктів соціальної безпеки на ринку праці з урахуванням ресурсного забезпечення, основоположних принципів, необхідних методів та інструментів з метою впровадження заходів, спрямованих на соціальні інтереси населення, суспільства, працівника, особи у сфері формування, розподілу та використання робочої сили на ринку праці.

3. Розроблено методологію оцінки соціальної безпеки на ринку праці як сукупності мети, завдань, принципів, процедури, алгоритму, методів аналізу індикаторів соціальної безпеки в контексті вивчення її складових, зокрема безпеки зайнятості та безпеки оплати праці. Доведено, що з метою виявлення характеристик стану соціальної безпеки на ринку праці, викликів та загроз, а також можливостей для нейтралізації небезпечних станів, з урахуванням наявних індикаторів, доцільним є проведення оцінки стану сфер зайнятості та оплати праці, комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці за авторським підходом, виявлення та оцінки загроз безпеці зайнятості і безпеці оплати праці, а також оцінки перспектив нейтралізації ключових загроз та стратегічних напрямів щодо забезпечення соціальної безпеки на ринку праці. Розроблено авторський підхід щодо проведення комплексної рейтингової оцінки рівня соціальної безпеки на ринку праці на основі аналізу індикаторів безпеки зайнятості та безпеки оплати праці задля розрахунку рейтингового показника кожного регіону / країни, та їх віднесення до категорії (зони загроз), з метою обґрунтування стратегічних напрямів забезпечення соціальної безпеки на ринку праці.

4. Визначено тенденції розвитку світового ринку праці, які здійснюють вплив на стан соціальної безпеки на ньому та визначають тренди розвитку національних ринків праці країн світу та України, зокрема: подальша активізація міграційних процесів, структурні зміни на світовому ринку праці у професійно-кваліфікаційному аспекті, зростання масштабів структурного безробіття, поширення проблеми працевлаштування молоді та осіб пенсійного і передпенсійного віку, узгодження та уніфікація нормативно-правового та інституційного забезпечення в контексті розвитку ринків праці країн світу, в тому числі завдяки їх членству у міжнародних організаціях. Констатовано появу нових загроз соціальній безпеці на ринку праці, спричинених впливом пандемії COVID-19 та карантинних обмежень: скорочення кількості робочих місць та розповсюдження безробіття усіх категорій працездатного населення через фінансово-економічну неспроможність компаній утримувати персонал та здійснювати своєчасну виплату заробітної плати у повному обсязі; зростання масштабів неповної зайнятості; зниження рівня трудових доходів населення та поширення бідності. Встановлено, що характерною рисою сучасного ринку праці є поширення нестандартних форм зайнятості, зокрема, дистанційної роботи, що супроводжується низкою негативних явищ у контексті забезпечення безпеки самої праці та гарантій її оплати.

5. Встановлено, що основними ознаками сучасного ринку праці України та тенденціями його розвитку у контексті соціальної безпеки є такі: суттєвий дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили; неефективне використання

трудового потенціалу, зокрема, на молодіжному ринку праці; посилення процесів урбанізації, що спричиняють зростання рівня безробіття більш високими темпами у сільській місцевості, ніж у містах; скорочення кількості зайнятого населення; наявність професійно-кваліфікаційних, статево-вікових, галузевих та територіальних диспропорцій у розподілі та використанні робочої сили; значний розрив між темпами зміни номінальної та реальної заробітної плати; зростання заборгованості з виплати заробітної плати разом із зниженням співвідношення суми заборгованості та фонду оплати праці.

6. Проведено комплексну рейтингову оцінку рівня соціальної безпеки на ринку праці України у регіональному вимірі, що здійснено на основі оцінки впливу індикаторів безпеки зайнятості та оплати праці та стало підставою поділу регіонів України на 6 зон (категорій) за рівнем прояву загроз соціальній безпеці.

З метою залучення позитивного зарубіжного досвіду щодо забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України, з використанням авторської методики комплексної рейтингової оцінки індикаторів безпеки зайнятості та безпеки оплати праці, проведено компаративний аналіз стану ринку праці ЄС-28 та України, а також рівня соціальної безпеки. На цій основі визначено середній рівень соціальної безпеки на ринку праці України у порівнянні з країнами ЄС та доведено необхідність імплементації досвіду регулювання ринку праці та соціально-трудова відносин країн ЄС, які увійшли до зони найнижчих загроз та категорії найвищого рівня соціальної безпеки на ринку праці (Німеччини, Нідерландів, Чехії, Сполученого Королівства, Данії тощо).

7. Враховуючи наслідки поширення неформальної зайнятості, зокрема, у контексті появи загроз недоотримання податкових і соціальних надходжень з боку держави та відсутності належного соціального захисту неофіційно зайнятих, обґрунтовано першочергову необхідність нейтралізації загрози розповсюдження неформальної зайнятості та мінімізації її негативного впливу на сферу соціальної безпеки на ринку праці, який виражається у нестабільності зайнятості, порушенні трудового законодавства у сфері охорони праці та регулювання робочого часу, незадовільних умовах праці, несвоєчасності виплат та наявності заборгованості із заробітної плати, відсутності соціальних гарантій. Визначено комплекс заходів нормативно-правового, адміністративного, регулятивного, економічного, стимулюючого, соціального, інформаційного характеру щодо детінізації відносин зайнятості та оплати праці.

8. З урахуванням незадовільного стану соціальної безпеки молоді та осіб старшого віку на ринку праці, який спричинений наявністю слабких сторін, що впливають на рівень конкурентоспроможності даних категорій робочої сили та неефективність державної політики щодо регулювання їх конкурентних позицій, запропоновано комплекс заходів та проєктів, спрямованих на нейтралізацію слабких та активізацію сильних сторін молоді й осіб старшого віку задля запобігання/подолання загрози поширення безробіття.

9. На основі дослідження показників функціонування сфери оплати праці та результатів комплексної рейтингової оцінки регіонів України за індикаторами безпеки оплати праці виявлено основні її загрози: низький рівень ціни робочої сили у поєднанні з високою вартістю життя, відсутність матеріальної складової стимулів до праці у працівників, відсутність соціальної справедливості в процесі

формування та здійснення оплати праці, дерегуляція попиту та пропозиції на ринку праці, а також неефективний розподіл робочої сили, зниження рівня платоспроможного попиту населення. З урахуванням отриманих результатів обґрунтовано шляхи нейтралізації кожної з виявлених загроз відповідно до основних функцій заробітної плати у сучасних економічних умовах.

10. Обґрунтовано концептуальні основи механізму оцінки ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці та перспектив їх нейтралізації, що базується на ресурсному забезпеченні науково-методичного, фінансового, трудового, матеріально-технічного, часового, інформаційного характеру; принципах об'єктивності, комплексності, самодостатності, пріоритетності; поєднує використання методів експертного опитування та економіко-математичного моделювання задля виявлення значущості ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці та перспектив їх нейтралізації. За результатами проведеного експертного опитування оцінено значущість ключових загроз та перешкод забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, досліджено перспективи їх нейтралізації, зокрема у контексті скорочення неформальної зайнятості в Україні, стимулювання молодіжної зайнятості, удосконалення освітньої сфери, розвитку нестандартних форм зайнятості, на основі чого обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку ринку праці України на найближчу перспективу.

11. Розроблено та апробовано науково-методичний інструментарій оцінювання змін ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці залежно від варіації співвідношення попиту та пропозиції робочої сили. Досліджено динаміку параметрів безпеки зайнятості та безпеки оплати праці через побудову факторних моделей ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України, які відображають вплив кожної загрози на коефіцієнт співвідношення попиту та пропозиції робочої сили. Доведено, що максимізація даного коефіцієнту передбачає посилення захищеності інтересів населення у сфері зайнятості та оплати праці.

12. Проведено моделювання стратегій забезпечення соціальної безпеки на ринку праці в контексті змін рівня ключових загроз через обґрунтування сценаріїв формування стратегії на основі параметрів загроз безпеці зайнятості та безпеці оплати праці, серед яких: поширення неформальної зайнятості та молодіжного безробіття, зниження рівня оплати праці, зростання заборгованості із виплати заробітної плати у співвідношенні до фонду оплати праці. За результатами моделювання доведено ефективність стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, яка спрямована на зменшення ступеня вираженості загроз безпеці зайнятості, що виражається у зниженні рівня неформальної зайнятості та рівня молодіжного безробіття, у комплексному поєднанні із заходами, які посилюють безпеку оплати праці у контексті підвищення рівня трудових доходів і матеріальної захищеності населення.

13. Обґрунтовано концептуальне забезпечення багаторівневої стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України, що базується на результатах дослідження сучасних тенденцій розвитку національного ринку праці, оцінки ключових загроз та SWOT-аналізу стану соціальної безпеки в Україні; здійснюється на принципах соціальної справедливості, комплексності, багатоваріантності, індикації, цілеспрямованості, ефективності, пріоритетності,

партнерства; враховує критерії та індикатори реалізації, інструментарій та ресурсне забезпечення; визначає пріоритетні напрями та стратегічні заходи, які мають на меті запобігання та подолання загроз розвитку ринку праці, забезпечення високого рівня доходів і добробуту населення на рівні держави, регіону та суб'єктів господарювання. Обґрунтовано механізм реалізації стратегічних пріоритетів з урахуванням ключових цілей державної стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України (збалансованість розвитку ринку праці; детінізація відносин зайнятості; зниження безробіття, зокрема, серед молоді та осіб старшого віку; зростання рівня оплати праці та трудових доходів населення).

14. Обґрунтовано напрями реалізації державної стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, що базуються на визначенні пріоритетів взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг, впровадженні проєктів з розвитку молодіжного підприємництва, формуванні механізму взаємодії закладів освіти та роботодавців у контексті навчання осіб старшого віку, визначенні концептуальних засад поширення нестандартних форм зайнятості, впровадженні стратегічних заходів щодо забезпечення безпеки оплати праці. З метою відстеження змін рівня соціальної безпеки на ринку праці, оцінки ключових загроз та перспектив їх нейтралізації визначено необхідність формування механізму проведення багаторівневого моніторингу соціальної безпеки на ринку праці.

15. Розроблено концептуальні засади корпоративної стратегії забезпечення безпеки зайнятості та оплати праці, що має на меті забезпечення ефективності праці та високого рівня трудових доходів працівників та передбачає імплементацію практичних заходів щодо досягнення цілей збалансованого розвитку внутрішньоорганізаційного ринку праці, підвищення ефективності відносин зайнятості та організації оплати праці, зростання трудових доходів працівників. Розроблено авторську концепцію формування системи наставництва та професійного коучингу, особливістю якої є двостороння спрямованість процесу обміну знаннями між молодими (або новоприйнятими) працівниками та працівниками старшого віку (або більш досвідченими фахівцями); обґрунтовано мотиваційні пріоритети, що покликані сприяти підвищенню ефективності праці, та стратегічні заходи щодо забезпечення безпеки оплати праці на рівні суб'єктів господарювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Бондаревська К. В. Оцінка сучасного стану та розвитку трудового потенціалу в галузі державного управління (п. 2.1). *Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток*: монографія / за наук. ред. д. е. н. А. Г. Бабенка. Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. С. 39–49 (0,72 д.а.).

2. Бондаревська К. В., Гетьман О. О. Проектування інноваційної моделі розвитку молодіжного ринку праці (п. 1.7); Бондаревська К. В., Бабенко А. Г. Мотивація персоналу: теорія, методологія і практика (п.2.2). *Соціально-економічні аспекти інноваційного розвитку людських ресурсів*: монографія / за заг. ред. М. В. Гудзь і А. В. Карпенка; Запорізький національний технічний університет. – Запоріжжя: «Просвіта», 2017. С. 86–97; С. 108–131 (2,4 д.а. / 1,0 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в оцінці сучасних тенденцій розвитку молодіжного ринку*

праці та проектуванні заходів інноваційної спрямованості щодо покращення його стану; визначенні теоретико-методологічних та практичних аспектів формування мотиваційного механізму працівників сучасних підприємств.

3. Бондаревська К. В. Оцінка стану молодіжної зайнятості та конкурентоспроможності випускників на вітчизняному ринку праці та ринку праці ЄС (п. 2.3); Бондаревська К. В. Проектна модель обґрунтування перспектив розвитку молодіжного ринку праці (п. 2.4); Проект формування ефективної взаємодії ВНЗ та роботодавців (п. 5.3). *Інноваційні підходи до формування ефективної ринково-освітньої моделі: монографія*. Дніпро: УМСФ, 2017. С. 88–102; С. 102–12; С. 190–204 (1,7 д.а.).

4. Bondarevska K., Hetman O., Volkova N. Modern educational technologies in the training of future HR managers. *Modern Technologies of Society Development. Collective Scientific Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. Pp. 50–62 (1,5 д.а. / 0,5 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні особливостей інтерактивних технологій навчання та визначенні їх ролі в процесі освітньої підготовки.*

**Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до
Організації економічного співробітництва та розвитку та/або
Європейського Союзу**

5. Bondarevska K. Modern tendencies of youth employment in the EU and Ukraine. *Journal L'Association 1901 "SEPIKE"*. 2017. Edition 17. P. 60–66 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а.).

6. Bondarevska K., Hetman O. Social Security: Ukrainian way to the EU standards. *Economics and management / Экономика и управление*. Югозападен університет «Неофит Рилски». 2017. Issue 2. P. 66–75 (*Google Scholar та інші*) (0,5 д.а./0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у ідентифікації характеристик соціальної безпеки в Україні.*

7. Bondarevska K., Ovcharenko E. Modern mechanisms of labor potential evaluation. *Journal L'Association 1901 "SEPIKE"*. 2018. Edition 21. P. 79–82 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні особливостей оцінки трудового потенціалу в сучасних умовах.*

8. Shaulska L., Doronina O., Naumova M., Honcharuk N., Bondarevska K., Tomchuk O. Agrupación entre países de los mercados laborales y educativos en el sistema de gestión económica estratégica. *REICE: Revista Electrónica De Investigación En Ciencias Económicas*. 2020. Vol. 8, No. 16. P. 166–196. URL: <https://doi.org/10.5377/reice.v8i16.10681> (*Web of Science та інші*) (3,6 д.а. / 0,6 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у порівнянні трендів розвитку ринку праці в Україні та ЄС.*

**Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових
видань України**

9. Бондаревська К. В., Бабенко А. Г., Максименко К. В. Аналіз стану зайнятості та безробіття населення в Дніпропетровському регіоні. *Вісник Донецького національного університету, сер. В: Економіка і право*. 2012. Вип. 2. С. 17–20 (0,5 д.а. / 0,17 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у характеристиці регіональних трендів зайнятості та безробіття.*

10. Бондаревська К. В., Абросімова В. П. Проблеми та перспективи підвищення якості трудового потенціалу: регіональний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Випуск 9–1, частина 3. С. 171–174 (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні проблемних аспектів розвитку трудового потенціалу.*

11. Бондаревська К. В., Фоменко А. О. Актуальні проблеми молодіжної зайнятості в сучасних умовах. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*. 2015. № 1 (26). С. 110–115 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів вирішення проблеми молодіжної зайнятості в Україні.*

12. Бондаревська К. В., Суха М. І., Шинкарук А. О. Вдосконалення системи оплати праці в сучасних умовах. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. № 94. С. 77–86 (*Index Copernicus та інші*) (0,6 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у висвітленні особливостей сучасної системи оплати праці в Україні.*

13. Бондаревська К. В., Заїка Н. О. Проблеми формування трудового потенціалу та перспективи його розвитку в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2015. № 1 (8). Том. 2. Харків: ХНАДУ, 2015. С. 18–22 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні перспектив розвитку трудового потенціалу в Україні.*

14. Бондаревська К. В., Плясун А. В., Осипенко Д. С. Теоретичні засади формування системи мотивації персоналу на основі аналізу мотиваційних теорій. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*. 2015. № 2 (27). С. 233–239 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,17 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у прикладних аспектах використання мотиваційних теорій в сучасних умовах.*

15. Бондаревська К. В. Зайнятість сільського населення в сучасних умовах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія*. 2015. № 10 (230). С. 19–31 (0,6 д.а.).

16. Бондаревська К. В., Голік О. А. Удосконалення системи розвитку персоналу на вітчизняних підприємствах. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2015. Т. 20. Вип. 5. С. 191–195 (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у практичних аспектах удосконалення системи розвитку персоналу.*

17. Бондаревська К. В., Шинкарук А. О. Удосконалення механізму функціонування регіонального ринку праці. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*. 2016. № 1 (30). С. 173–181 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів розвитку регіонального ринку праці.*

18. Бондаревська К. В. Молодіжна зайнятість: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Економіка і організація управління: збірник наукових праць*. 2016. № 2 (22). С. 27–35 (0,5 д.а.).

19. Бондаревська К. В., Супруненко Ю. В. Проблеми працевлаштування молоді в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2016. № 2 (56). С. 144–152 (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні шляхів вирішення проблеми працевлаштування молоді в Україні.*

20. Бондаревська К. В., Воронова В. С. Конкурентоспроможність молодих фахівців на сучасному ринку праці. *Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал*. 2017. № 1 (34). С. 11–19 (*Index Copernicus* та інші) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

21. Бондаревська К. В., Кисельов В. Р. Сучасні тенденції розвитку ринку праці: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2017. № 4 (19). С. 9–15 (*Index Copernicus*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). Особистий внесок здобувача полягає у висвітленні зарубіжного досвіду розвитку ринку праці.

22. Бондаревська К. В., Аксьонова А. О. Особливості розвитку ринку праці України під впливом сучасних глобалізаційних процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 38. С. 43–47 (*Index Copernicus* та інші) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). Особистий внесок здобувача полягає в оцінці впливу глобалізації на ринок праці України.

23. Бондаревська К. В. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в контексті соціальної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 3 (41). С. 255–262 (*Index Copernicus* та інші) (0,7 д.а.).

24. Бондаревська К. В. Міжнародна міграція робочої сили. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 44–49 (*Index Copernicus* та інші) (0,45 д.а.).

25. Бондаревська К. В. Оцінка рівня соціальної безпеки на ринку праці України та напрями її забезпечення. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 101–104 (0,5 д.а.).

26. Бондаревська К. В., Дробот А. С. Міжнародна міграція в контексті забезпечення соціальної безпеки. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 43. С. 43–48 (*Index Copernicus*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). Особистий внесок здобувача полягає у визначенні впливу міжнародної міграції на стан соціальної безпеки.

27. Бондаревська К. В. Інституційне забезпечення соціальної безпеки на ринку праці: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Проблеми економіки*. 2020. № 2 (44). С. 382–388 (*Index Copernicus* та інші) (0,6 д.а.).

28. Бондаревська К. В. Неформальна зайнятість як загроза соціальній безпеці на ринку праці України в умовах економічної трансформації. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 190–196 (*Index Copernicus* та інші) (0,7 д.а.).

29. Дороніна О. А., Бондаревська К. В. Корпоративна стратегія забезпечення безпеки зайнятості та оплати праці як засіб підвищення якості трудового життя. *Економіка і організація управління*. 2020. Вип. 3 (39). С. 253–264. (0,8 д.а. / 0,4 д.а.). Особистий внесок здобувача полягає у визначенні стратегічних пріоритетів та напрямів забезпечення безпеки зайнятості та безпеки оплати праці, а також концепції системи наставництва і професійного коучингу.

30. Бондаревська К. В. Стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України: напрями розробки та реалізації. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 238–244. (*Index Copernicus* та інші) (0,5 д.а.).

Публікації за матеріалами конференцій

31. Бондаревська К. В., Ковалівська Ю. В. Сучасні форми та методи матеріального стимулювання персоналу. *Економічні проблеми модернізації та*

інноваційного розвитку регіонів: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції. 15–16 березня 2013 р., м. Одеса. Одеса: ГО «Центр економічних досліджень та розвитку», 2013. С. 63–65 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні основних методів матеріального стимулювання працівників.*

32. Бондаревська К. В., Карпук Д. В. Система грейдингу як напрям ефективного стимулювання праці. *Стратегічні напрями державної економічної та соціальної політики у 2013 році: XIX Міжнародна науково-практична конференція.* 15-16 березня 2013 р., м. Київ. Київ: «Нова Економіка», 2013. С. 37–39 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні прикладних аспектів застосування системи грейдингу.*

33. Бондаревська К. В. Актуальні питання соціально-трудових відносин в галузі державного управління. *Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні, фінансові проблеми: тези Міжнар.наук.-практ.інтернет-конф.аспірантів та молодих вчених.* 29 листопада 2013 р., м. Дніпропетровськ. Дніпропетровськ: ДДФА, 2013. С. 252–254 (0,2 д.а.).

34. Бондаревська К. В., Геленко А. В. Зарубіжний досвід стимулювання персоналу на сучасних підприємствах. *Економічні підсумки 2013 року: досягнення, тенденції та прогнози: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.* 27–28 грудня 2013 року, м. Сімферополь. Сімферополь: НО «Economics», 2013. ч. 1. С. 49–52 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів удосконалення системи стимулювання персоналу на основі зарубіжної практики.*

35. Бондаревська К. В., Фоменко А. О. Участь працівників у прибутках як перспективний напрям матеріального стимулювання. *Проблеми сучасної економіки: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції.* 27–28 грудня 2013 року, м. Донецьк. Донецьк: ГО «СІЕУ», 2013. ч. 2. С. 20–22 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів застосування систем участі персоналу в прибутках на сучасних підприємствах.*

36. Бондаревська К. В., Ковальчук І. В. Система ключових показників ефективності як основа мотивації персоналу. *Naukowe prace, praktyka, opracowania, innowacje 2013 roku: Zbiór raportów naukowych.* 30.12.2013 – 31.12.2013. Zakopane: Wydawca: Sp.z o.o. “Diamond trading tour”, 2013. Р. 17–21 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у характеристиці особливостей системи ключових показників ефективності.*

37. Бондаревська К. В., Суха М. І. Інвестування в персонал як фактор розвитку сучасних підприємств. *Проблеми та перспективи розвитку науки: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції* 25–26 жовтня 2014 р., Чернівці. (Буковинська економічна фундація. Київ: науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2014. С. 21–22 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у характеристиці напрямів інвестування в персонал, що сприяють ефективності діяльності підприємств.*

38. Бондаревська К. В., Салімов А. Зарубежный опыт оплаты труда как путь к совершенствованию системы оплаты труда в Украине. *Науковий диспут: питання економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт міжнародної науково-*

практичної конференції. 20 листопада 2014 року, Київ-Будапешт-Відень / Науковий центр Фінансової ради України, 2014. С. 100–103 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні напрямів удосконалення системи оплати праці в Україні на основі зарубіжного досвіду.*

39. Бондаревська К. В., Комарова С. К. Державне регулювання оплати праці: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку*. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 05 грудня 2014 року, Херсон. Херсон: Тімекс. 2014. С. 116–118 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів вирішення проблем державного регулювання оплати праці.*

40. Бондаревська К. В., Шинкарук А. О. Мотиваційні аспекти регулювання соціально-трудових відносин. *Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальна, економічні та фінансові проблеми в умовах глобалізації*: тези Міжнар.наук.-практ. інтернет-конф. аспірантів та молодих вчених. 28 листопада 2014 р. Дніпропетровськ. Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. С. 133–135 (0,2 д.а./ 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні ролі мотивації праці у процесі регулювання соціально-трудових відносин.*

41. Бондаревська К. В., Плясун А. В. Мотивація персоналу як чинник зростання ефективності праці. *Економіка та управління підприємствами, регіонами і країнами в умовах ризиків*: матеріали Міжнар.наук.-практ.конф., 27–28 листопада 2014 р., м. Чернігів / ред. кол.: В. П. Ільчук. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. С. 15–18 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у висвітленні впливу мотивації персоналу на показники ефективності праці.*

42. Бондаревська К. В., Лісовенко С. Г. Особливості формування ефективної системи стимулювання персоналу в сучасних умовах. *Проблеми і перспективи практичної реалізації наукових досліджень*: Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції. 27–28 лютого 2015 р., Чернівці. Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2015. С. 9–11 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні умов формування ефективної системи стимулювання працівників.*

43. Бондаревська К. В. Особливості розвитку регіональних ринків праці в сучасних умовах. *Перспективи економічного і соціального розвитку національних економік в умовах глобалізації та регіоналізації*: тези Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 27 березня 2015 року, м. Дніпропетровськ. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. С. 127–130 (0,2 д.а.).

44. Бондаревська К. В. Проблема безробіття сільського населення та шляхи її вирішення. *Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта: Праці VII Міжнародної науково-практичної конференції*. 29 вересня – 2 жовтня 2015 р., м. Харків. Харків.: НТУ «ХПІ», 2015. С. 177–180 (0,2 д.а.).

45. Bondarevskaya K. Employment regulation in the context of global management. *PERSPECTIVE TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH – 2015*: Materials of International scientific and practical conference. October, 17-22, Bratislava, Slovak Republic. P. 23–24 (0,13 д.а.).

46. Бондаревська К. В., Ковтун М. О. Безробіття в Україні та шляхи його подолання. *Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни*: матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції. 23–24 жовтня 2015 року, м. Львів. Львів: ЛЕФ, 2015. С. 89–91 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні напрямів вирішення проблеми безробіття в Україні.*

47. Bondarevska K. Ways of the decision of employment problem in the conditions of globalization. *Theory and practice of reforming economic systems: Abstracts of II International scientific and practical forum “New Economics”*. November-1-10, Krakow, Poland. P. 9–10 (0,13 д.а.).

48. Бондаревська К. В. Інвестування як напрям вирішення проблеми зайнятості сільського населення. *Проблеми інвестування та формування інвестиційного клімату в АПК*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 29–30 жовтня 2015 року, м. Полтава. Полтава: РВВ ПДАА, 2015. С. 55–56 (0,13 д.а.).

49. Бондаревська К. В., Кияшко Д. С. Особливості винагородження персоналу в сучасних умовах. *Проблеми і перспективи розвитку науки в умовах євроінтеграції*: Матеріали XXXIX Міжнародної науково-практичної конференції. 29–30 квітня 2016 р., Чернівці. Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2016. С. 14–16 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні характерних рис сучасних систем винагородження персоналу.*

50. Бондаревська К. В., Смірнов С. С. Напрями вдосконалення системи винагороди персоналу підприємства. *Нова економіка на світовому, державному та регіональному рівнях: проблеми та розвиток*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. 20–21 травня 2016 р., м. Київ. Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2016. С. 32–35 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні проблемних аспектів систем винагороди за працю на сучасних підприємствах.*

51. Бондаревська К. В., Бреус А. А. Ринок освітніх послуг в Україні та світі: проблеми та перспективи розвитку. *Формування нової парадигми управління фінансами та бізнесом в умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні*: зб. тез наук. доп. за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. 27 жовтня 2016 р., м. Львів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, Ч. 1. 2016. С. 312–315 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні проблем та перспектив розвитку ринку освітніх послуг в Україні.*

52. Бондаревская К. В. Инновационные формы занятости населения и их развитие. *Украина-България-Европейский Союз: съвременно състояние и перспективи*: Сборник с доклади от Международна научна конференция. Том. 2, Варна-2016, икономически университет Варна (България), Национален технически университет Херсон (Украина). С. 177–181 (*акт о внерении №137 от 26.09.2016 г.*) (0,3 д.а.).

53. Бондаревська К. В. Актуальні питання зайнятості сільського населення в сучасних умовах. *Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 30 березня 2017 року, м. Полтава. Полтава: кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. С. 79–82 (0,2 д.а.).

54. Бондаревська К. В., Прокопенко А. Ф. Освітня міграція в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки країни. *Сучасні механізми забезпечення соціально-економічної безпеки на макро- та макрорівнях*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро: Університет митної справи

та фінансів, 2017. С. 30-32 (0,2 д.а./ 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні впливу освітньої міграції на стан соціально-економічної безпеки країни.*

55. Бондаревська К. В. Проблеми зайнятості сільського населення в умовах глобалізації. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* 30 листопада 2017 року, м. Полтава. Полтава : кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. С. 32–35 (0,2 д.а.).

56. Бондаревська К. В., Ромашко І. Ю. Ринок праці України в контексті факторів його безпеки. *Перспективи інноваційного розвитку економіки: сучасні підходи та напрями: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції.* 17–18 листопада 2017 року, м. Ужгород. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. Ч. 2. С. 42–44 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні особливостей розвитку сучасного ринку праці України.*

57. Бондаревська К. В., Белік А. Ю. Зовнішні міграційні процеси та їх вплив на стабільність ринку праці в Україні. *Напрями розвитку ринкової економіки на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* 11 листопада 2017 р., м. Запоріжжя. Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2017. С. 161–163 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в оцінці впливу міграції на стабільність ринку праці України.*

58. Бондаревська К. В., Калашнікова В. В. Сучасні тенденції розвитку інноваційних форм зайнятості в Україні. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та управління в Україні та світі: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції.* 14 листопада 2017 р., Полтава. Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 116-117 (0,17 д.а. / 0,08 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні перспектив розвитку інноваційних форм зайнятості в Україні.*

59. Бондаревська К. В., Шевченко О. Г. Провідні тенденції та зарубіжний досвід управління винагородою персоналу. *Наукові здобутки на шляху до вдосконалення результативності політики економічного зростання: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції.* 12–13 січня 2018 р., м. Одеса. Одеса: ЦЕДР, 2018. С. 37–39 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні зарубіжного досвіду управління винагородою персоналу підприємств.*

60. Бондаревська К. В., Книш А. І. Міжнародний досвід регулювання ринку праці та освітніх послуг. *Формування сучасної моделі управління та підвищення якості менеджменту в системі вищої освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2018. С. 149–151 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів регулювання ринку праці та освітніх послуг на основі зарубіжного досвіду.*

61. Бондаревська К. В., Ульяновченко К. А. Співпраця ВНЗ та бізнес-структур в Україні. *Суспільна місія класичного університету в сучасному світі: Тези доповідей Міжнародної науково-парктичної конференції, приуроченої до 100-річчя ДНУ ім. Олеся Гончара / ред..кол.: М. В. Поляков (голова) та ін. Д.: ДНУ, 2018. С. 424–246 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.).* *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні напрямів співробітництва сфер освіти та бізнесу.*

62. Бондаревська К. В., Новосьолова А. С. Зарубіжний досвід вирішення проблеми зайнятості населення. *Становлення нової економіки в сучасних умовах: проблеми, особливості та напрями*: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених. 30 березня 2019 року, м. Київ. Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. С. 10–11 (0,17 д.а. / 0,08 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні можливостей застосування зарубіжного досвіду щодо вирішення проблеми зайнятості населення в Україні.*

63. Бондаревська К. В. Інноваційна зайнятість в умовах євроінтеграції України. *Публічне управління XXI століття: синтез науки та практики*: зб. тез XIX Міжнар. наук. конгресу, 19 квітня 2019 р., Харків. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ“Магістр”, 2019. С. 353–357 (0,2 д.а.).

64. Бондаревська К. В., Іванківа В. І. Проблема безробіття в Україні та напрями її вирішення. *Наука, освіта, суспільство: реалії, виклики, перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 16–17 травня 2019 р., Вінниця. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. Т. 1. С. 89–91 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у висвітленні перспектив зниження рівня безробіття в Україні.*

65. Бондаревська К. В. Перспективи розвитку академічного підприємництва в Україні. *Розвиток академічного підприємництва в закладах вищої освіти та наукових установах України*: Круглий стіл. 16 травня 2019 р., м. Київ. Київ, 2019. С. 10–13. (0,25 д.а.).

66. Бондаревська К. В., Луценко Д. Г. Актуальні проблеми зайнятості населення в Україні та світі в умовах глобалізації. *Розвиток економіки та менеджменту в умовах інтеграційних процесів*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. 12 жовтня 2019 р., м. Київ. Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2019. С. 10–12 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні проблем зайнятості населення в Україні.*

67. Бондаревська К. В., Калашнікова Ю. М. Рівень життя населення у світі: сучасний стан та проблеми підвищення. *Підприємництво, цифрові інновації, фінанси: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 26 жовтня 2019 року, Львів. Львів: ЛЕФ, 2019. С. 103–105 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні шляхів підвищення рівня життя населення.*

68. Бондаревська К. В. Соціальна безпека на ринку праці України: оцінка її рівня та напрями забезпечення. *New Economics*: матеріали Міжнародного наукового форуму «New Economics-2019». 14–15 листопада 2019 р., м. Київ. Київ: НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2019. Т. 1. С. 264–269 (0,3 д.а.).

69. Бондаревська К. В., Бугера Н. Світові моделі соціально-трудових відносин в умовах глобалізації. *Інноваційне підприємництво, менеджмент, фінанси: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 23 листопада 2019 р., м. Львів. Львів: ЛЕФ, 2019. Ч. 2. С. 30–33 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні характерних рис світових моделей регулювання соціально-трудових відносин.*

70. Бондаревська К. В., Нековаль Д. С. Рівень життя населення в світі та методологія його обчислення. *Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні*

пріоритети розвитку в умовах глобалізації: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. 5 грудня 2019 р., Полтава. Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 9. С. 24–25 (0,13 д.а. / 0,07 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у характеристиці методології оцінки рівня життя населення.*

71. Бондаревська К. В., Іванюк О. Соціальна складова міжнародної безпеки в сучасних умовах. *Економіка і менеджмент 2020: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. 2–3 квіт. 2020 р. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. С. 20–23 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні ролі соціальної безпеки у глобальному вимірі.*

72. Бондаревська К. В. Міжнародний досвід впровадження дуальної освіти. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України*: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. 22 жовтня 2020 року, Київ. Київ: Науково-методичний центр ВФПО, 2020. С. 83–86 (0,2 д.а.).

73. Бондаревська К. В., Долгова А. В. Розвиток світового ринку праці в умовах трансформаційних змін. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. 16 листопада 2020 р., Полтава. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 2. С. 41–43 (0,2 д.а. / 0,1 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні тенденцій розвитку світового ринку праці.*

Публікації в інших виданнях

74. Bondarevska K. State regulation as a factor of sustainable economic development. *MEST Journal*. 2014. Vol.2 . No.2. P. 23–31 (*Index Copernicus*) (0,4 д.а.).

75. Бондаревська К. В., Овчарик А. О. Конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 106–109 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні характеристик конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці.*

76. Бондаревська К. В., Товмашенко Т. О. Стимулювання персоналу: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Молодий вчений*. 2015. № 3 (18). Частина 1. С. 26–31 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у напрямках імплементації зарубіжного досвіду стимулювання персоналу в Україні.*

77. Bondarevska K. V., Morhunovska N. A., Poltavets A. O. Foreign Experience of the Motivation of Personnel and Prospects of its Implementation in Ukraine. *Economics, management, law: problems and prospects: collection of scientific articles*. Vol. 1. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2015. P. 155–158 (*Science Index, CPCI-SSH та інші*) (0,25 д.а. / 0,08 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні можливостей впровадження зарубіжного досвіду мотивації персоналу в Україні.*

78. Bondarevska K. Employment in the context of the state regulation of economy. *Promising problems of economics and management: collection of scientific articles*. Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. P. 433–436 (*Science Index, CPCI-SSH та інші*) (0,25 д.а.).

79. Bondarevska K., Kamay K., Shaliapina A. Foreign experience of the solving of employment problems. *Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment: collection of scientific articles*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2015. P. 5–8 (*Science Index, CPCI-SSH та інші*) (0,25 д.а. /

0,08 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні основних напрямів щодо вирішення проблеми зайнятості населення в Україні.*

80. Бондаревська К. В., Суха М. І. Шляхи удосконалення систем винагородження працівників у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 27–30 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні актуальних напрямів удосконалення систем винагородження персоналу.*

81. Бондаревська К. В., Криша В. В. Нетрадиційні форми зайнятості населення та їх розвиток. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1107–1110 (*Index Copernicus та інші*) (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у характеристиці особливостей, переваг та недоліків нетрадиційних форм зайнятості населення.*

82. Бондаревская К. В. Проектирование модели эффективного взаимодействия высших учебных заведений и бизнес-структур. *Инновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука: сб. науч. ст. / редкол.: Т. В. Борздова (отв. ред.). Минск : ГИУСТ БГУ, 2017. С. 220–223 (0,3 д.а).*

83. Бондаревська К. В., Дробот А. С. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в світі. *Міжнародний електронний науковий журнал «Наука онлайн»*. Випуск 5/20. Режим доступу: <https://nauka-online.com/ua/publications/ekonomika/2020/5/suchasni-tendentsiyi-rozvitku-rinku-pratsi-v-sviti/> (0,4 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у систематизації характеристик розвитку світового ринку праці.*

84. Бондаревська К. В., Яцентюк Н. Р. Сучасні тенденції розвитку молодіжного ринку праці в умовах глобалізації. *Молодий вчений*. 2020. №6 (82). С. 192–196 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,25 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає в окресленні напрямів вирішення проблем розвитку молодіжного ринку праці.*

85. Бондаревська К. В., Септа М. В., Калініна М. А. Проблеми молодіжної зайнятості та шляхи їх вирішення: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 143–148 (*Index Copernicus та інші*) (0,5 д.а. / 0,2 д.а.). *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні перспектив застосування зарубіжного досвіду щодо вирішення проблеми зайнятості молоді в Україні.*

АНОТАЦІЯ

Бондаревська К. В. Стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню теоретико-методологічних основ системного дослідження соціальної безпеки на ринку праці та практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України.

Розвинуто теоретичний базис дослідження соціальної безпеки на ринку праці та дефініцій, що визначають її сутність, удосконалено наукові підходи щодо виокремлення рівнів соціальної безпеки на ринку праці та обґрунтовано її компоненти, визначено концептуальні основи механізму інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, розроблено методологію її оцінки. Проаналізовано тенденції розвитку світового та національного ринків праці, що визначають стан

соціальної безпеки, проведено комплексну рейтингову оцінку рівня соціальної безпеки на ринку праці України у регіональному вимірі. Досліджено параметри неформальної зайнятості та наслідки її впливу на безпеку ринку праці України, надано характеристику соціальній безпеці молоді та осіб старшого віку на ринку праці в контексті діагностики загрози безробіття, здійснено діагностику загроз у сфері оплати праці та визначено шляхи їх подолання. Обґрунтовано концептуальні основи оцінювання перспектив нейтралізації ключових загроз соціальній безпеці на ринку праці України, ідентифіковано ключові загрози соціальній безпеці на національному ринку праці, розроблено імітаційну модель стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці в контексті трансформації ключових загроз. Обґрунтовано концептуальні засади розробки багаторівневої стратегії соціальної безпеки на ринку праці, запропоновано напрями реалізації стратегії забезпечення соціальної безпеки на ринку праці України та регіонів; обґрунтовано стратегічні пріоритети соціальної безпеки на внутрішньофірмовому ринку праці.

Ключові слова: соціальна безпека, ринок праці, соціальна безпека на ринку праці, безпека зайнятості, безпека оплати праці, багаторівнева стратегія забезпечення соціальної безпеки на ринку праці.

АННОТАЦИЯ

Бондаревская К. В. Стратегия обеспечения социальной безопасности на рынке труда Украины. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.07 – демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2021.

Диссертация посвящена научному обоснованию теоретико-методологических основ системного исследования социальной безопасности на рынке труда и практических рекомендаций по разработке стратегии обеспечения социальной безопасности на рынке труда Украины.

Получил развитие теоретический базис исследования социальной безопасности на рынке труда и дефиниций, определяющих ее сущность, усовершенствованы научные подходы относительно выделения уровней социальной безопасности на рынке труда и обоснованы ее компоненты, определены концептуальные основы механизма институционального обеспечения социальной безопасности на рынке труда, разработана методология ее оценки. Предложена методика комплексной рейтинговой оценки уровня социальной безопасности на рынке труда Украины, которая включает анализ индикаторов безопасности занятости (показателей, которые предоставляют информацию об уровне спроса и предложения рабочей силы и отражают состояние занятости и безработицы) и индикаторов безопасности оплаты труда (показателей, предоставляющих информацию о состоянии и проблемах в сфере выплаты заработной платы, которая является ценой рабочей силы на рынке труда), с выделением индикаторов стимулирующего и дестимулирующего влияния и последующей категориальной и зональной группировкой объектов оценки.

Проанализированы тенденции развития мирового и национального рынков труда, определяющие состояние социальной безопасности, проведена комплексная рейтинговая оценка уровня социальной безопасности на рынке труда Украины в региональном измерении.

Проанализированы параметры неформальной занятости и последствия ее влияния на безопасность рынка труда, охарактеризована социальная безопасность молодежи и лиц старшего возраста на рынке труда в контексте диагностики угрозы безработицы, проведена диагностика угроз в сфере оплаты труда и определены пути их преодоления.

Обоснованы концептуальные основы оценки перспектив нейтрализации ключевых угроз социальной безопасности на рынке труда Украины, идентифицированы ключевые угрозы социальной безопасности на национальном рынке труда с использованием методов экономико-математического моделирования, построена имитационная модель стратегии обеспечения социальной безопасности на рынке труда в контексте трансформации ключевых угроз.

Обоснованы концептуальные основы разработки многоуровневой стратегии социальной безопасности на рынке труда, предложены направления реализации стратегии обеспечения социальной безопасности на рынке труда Украины и регионов; разработаны стратегические приоритеты социальной безопасности на внутрифирменном рынке труда. Получили дальнейшее развитие научно-практические подходы к формированию механизма взаимодействия рынка труда и рынка образовательных услуг на национальном и региональном уровнях в контексте социальной безопасности на рынке труда молодежи и лиц старшего возраста. Предложены авторские проекты по развитию предпринимательства среди молодежи, которые определяют комплекс мероприятий, направленных на формирование знаний и навыков относительно основания собственного дела, а также партнерства учебных заведений с работодателями по обучению лиц старшего возраста. Усовершенствованы концептуальные основы разработки и внедрения корпоративной системы наставничества и профессионального коучинга, особенностями которой являются универсальность и двусторонняя направленность учебного процесса, что выражается в формировании механизма взаимодействия участников процесса на основе взаимного обмена знаниями, умениями и навыками между наставником (коучем) и обучаемым работником с целью использования их сильных и нейтрализации слабых сторон.

Ключевые слова: социальная безопасность, рынок труда, социальная безопасность на рынке труда, безопасность занятости, безопасность оплаты труда, многоуровневая стратегия обеспечения социальной безопасности на рынке труда.

SUMMARY

Bondarevska K. V. Strategy of implementation of social security in the labor market of Ukraine. – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of doctor of economic sciences on speciality 08.00.07 – Demography, labor economics, social economics and policy. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The dissertation is devoted to the scientific substantiation of the theoretical and methodological bases of the systematic research of social security in the labor market and practical recommendations for the development of a strategy of implementation of social security in the labor market of Ukraine.

The theoretical basis of the research of social security in the labor market and the definitions that define its essence are developed, the scientific approaches to the separation of levels of social security in the labor market are improved and its components are substantiated, the conceptual bases of the mechanism of institutional provision of social security in the labor market are determined. The tendencies of development of the world and national labor market that determine the stage of its social security are analyzed; a comprehensive rating assessment of the level of social security in the labor market of Ukraine in the regional dimension is carried out. The parameters of informal employment and the consequences of its impact on labor market security are studied, the social security of youth and elderly people in the labor market in the context of diagnosing the threat of unemployment is characterized, the diagnostics of threats in the sphere of labor payment is carried out and ways of their overcoming are defined. The conceptual bases of the assessment of prospects of neutralization of the key threats to social security in the labor market of Ukraine are substantiated, key threats to social security in the national labor market using methods of economic and mathematical modeling are identified, and the simulation model of the strategy of social security in the labor market is developed. The conceptual bases of development of the multilevel strategy of social security in the labor market are proved, the directions of realization of the strategy of implementation of social security in the labor market of Ukraine and its regions are offered; the strategic priorities of social security in the intrafirm labor market are developed.

Key words: social security, labor market, social security in the labor market, employment security, salary security, multilevel strategy for ensuring social security in the labor market.

БОНДАРЕВСЬКА КСЕНІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

**СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка та політика

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Підписано до друку 17.03.2021 р.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 1,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 354.

Віддруковано з оригіналу макету замовника.
Центр оперативного друку «Документ Принт».
ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88.
